

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЯЦЮК ЄЛИЗАВЕТА ЛЕОНІДІВНА

Допускається до захисту:

к. філол. н., доцент, в. о. завідувача
кафедри романо-германської
філології та зарубіжної літератури
Олена БІЛЕЦЬКА

(підпис)

«___» _____ 20__ р.

«ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТА
АНГЛОМОВНИХ РОМАНАХ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ ТА
РОМАНУ Т. МАННА «БУДДЕНБРОКИ»)

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.043 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – німецька»

Освітня програма «Німецька та друга іноземна мови та літератури
(переклад включно)»

Магістерська робота

Науковий керівник:

Манакін Володимир Миколайович
д.філол.н., професор,
професор кафедри романо-германської
філології та зарубіжної літератури

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали/за шкалою ЕКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2022

АНОТАЦІЯ

Яцюк Є. Л. Художня деталь у німецькомовних та англомовних романах першої половини ХХ століття (на основі роману Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» та роману Т. Манна «Будденброки»). Спеціальність 035 «Філологія». Спеціалізація «Германські мови та літератури (переклад включно), перша німецька». Освітня програма «Німецька мова і переклад». Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. – 95 ст.

У магістерській роботі розглядається поняття художньої деталі та специфіка функціонування цього явища в англомовній та німецькомовній літературі початку ХХ століття.

Матеріалом дослідження слугує 51 цитата із романів «Великий Гетсбі» Ф. С. Фіцджеральда та «Будденброки» Т. Манна, що містять 55 прикладів художньої деталі.

Аналіз існуючих досліджень показав, що феномен художньої деталі в літературі є унікальним інструментом для окреслення індивідуального стилю митця та визначення авторського задуму. Специфіка художніх деталей у кожному з творів конструє його жанрові параметри, а жанр твору, зі свого боку, моделює природу художньої думки, збагаченої деталями. На підставі проведеного аналізу з'ясовано, що твори, маючи приналежність до англійської та німецької літератури відрізняються за своєю манерою художнього викладу. Кожен досліджений тип художньої деталі виконує свої безпосередні функції у творах. Мова творів також відрізняється і це чітко простежується в романі Т.Манна «Будденброки», адже навіть перекладачі відзначають, що діалект Манна складний для перекладу. Обидва проаналізовані твори є різними у численних аспектах, проте сфери, у яких використовуються ті чи інші типи художніх деталей у деяких випадках корелюють та перекликаються.

Ключові слова: художня деталь, описова, уточнювальна, імпліцитна, характерологічна, функціонально-семантична класифікація, зовнішні характеристики.

SUMMARY

Yatsiuk Y. L. Specification and its Peculiarities in English and German Novels of the First Half of the XXth Century (based on F. S. Fitzgerald «The Great Gatsby» and T. Mann «Buddenbrooks»). Speciality 035 “Philology”. Specialisation “Germanic Languages and Literatures (including translation)”. Educational Programme “German Language and Translation”. Vasyl’ Stus Donetsk National University, 2022. – 95 p.

The Master’s research paper considers the issue of specification and its functioning in the English-language and German-language literature of the first half of the XXth century.

The empiric material of the research consists of 51 quotations which contain 55 examples of specification.

The analysis of the present investigations has shown that the phenomenon of specification in literature serves as a unique tool for the indication of the writer’s individual style and definition of the authorial intent. The specificity of specifications in each of the works forms its genre parameters, and the genre of the work, for its part, models the nature of artistic thought, enriched with details. On the basis of the conducted analysis, it was found that the works, belonging to English and German literature, differ in their manner of artistic presentation. Each researched type of specification performs its direct functions in the works. The language of the works is also different and this is clearly visible in T. Mann's novel "Buddenbrooks", because even translators note that Mann's dialect is difficult to translate. Both analyzed works are different in numerous aspects, however, the areas in which certain types of artistic details are used in some cases correlate and overlap.

Key words: specification, descriptive, specifying, implicit, characterological, functionally-semantic classification, external characteristics

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ В ЛІТЕРАТУРІ....	8
1.1 Поняття художньої деталі.....	8
1.2 Функції художньої деталі в літературі.....	13
1.3 Класифікації художньої деталі в літературі.....	19
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2 ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ У РОМАНІ Ф.С. ФІТЦДЖЕРАЛЬДА	
«ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»	27
2.1 Зміст та проблематика роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».....	27
2.2 Описові деталі.....	34
2.3 Уточнювальні деталі.....	39
2.4 Характерологічні деталі.....	43
2.5 Імпліцитні деталі.....	48
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3 ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ У РОМАНІ Т.МАННА	
«БУДДЕНБРОКИ».....	53
3.1 Зміст та проблематика роману Т.Манна «Будденброки».....	53
3.2 Уточнювальні деталі.....	58
3.3 Описові деталі.....	61
3.4 Характерологічні деталі.....	65
3.5 Імпліцитні деталі.....	70
Висновки до розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	78
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку лінгвістики феномен художньої деталі в літературі розглядається як один із ключових засобів визначення індивідуального стилю автора та його ознак. Популярність цього явища в літературі, мабуть, зумовлена його здатністю активувати уяву читачів та їхню асоціативну думку. Складність цього питання дає змогу розглядати його з різних точок зору і векторів аналізу, що може пояснити різноманіття його визначень, класифікацій, характеристик, цілей і сфер використання.

Аналіз останніх досліджень вказав на актуальність проблеми художньої деталі в літературі та показав, що це питання викликає особливий інтерес серед науковців пострадянського простору. Основоположний внесок у дослідження цієї проблеми зробили такі вчені як Г.М. Пospelов, Л.В. Чернець, А.Б. Єсін, В.А. Кухаренко та ін. Вони розглядали питання художньої деталі з різних векторів аналізу та запропонували численні визначення та класифікації цього явища, які могли б бути застосовані при розгляді того чи іншого літературного твору. На сучасному етапі розвитку наукової думки немає єдиної точки зору щодо визначення, класифікації та сфер використання цього явища. Цей факт дозволяє зробити висновок про багатоаспектність і неоднозначність даної проблеми, яка, безумовно, потребує подальшого детального розгляду на наступних етапах розвитку наукової думки.

Актуальність проблеми художньої деталі підтверджується не лише її складністю, а й роллю цього явища у написанні й аналізі літературного твору. Існування цього феномену нерозривно пов'язане з неможливістю охопити річ цілком і, як наслідок, необхідністю передати отриману частину так, щоб адресат отримав образ речі в цілому. Таким чином, феномен художньої деталі виступає незамінним інструментом для викладення ідеї автором і її подальшого розкриття читачем.

Роман «Великий Гетсбі» Ф. С. Фіцджеральда з його автентичним лексичним складом, широким спектром стилістичних засобів і складною

проблематикою виявився не лише одним із найвидатніших творів американської літератури ХХ століття, але й становить блискучу основу для лінгвістичних досліджень. Зважаючи на фактори, перелічені раніше, цей літературний твір щонайкраще підходить для розкриття питань, які розглядаються в цій роботі.

«Будденброки» - дебютний роман німецького письменника Томаса Манна. Роман «Будденброки» замислювався як життєпис однієї заможної бюргерської сім'ї. Це середовище Томас Манн знав досконало, оскільки сам був вихідцем із сім'ї успішних німецьких підприємців. Цей твір вважається класичним прикладом німецької довоєнної літератури.

Актуальність пропонованого дослідження полягає у специфіці досліджуваного об'єкта, з одного боку, а також у відсутності системного порівняльного аналізу художньої деталі у літературних творах, зокрема романах, різних країн, з іншого боку.

Мета роботи полягає у аналізі спільних та відмінних ознак у художньому оформленні роману «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда та роману Т. Манна «Будденброки» за видами художніх деталей. Досягнення мети стає можливим за умови вирішення таких **завдань**:

- визначити та проаналізувати поняття «художня деталь»;
- розглянути класифікації художньої деталі в літературі;
- дослідити функції художньої деталі;
- проаналізувати сюжет і проблематику досліджуваних романів;
- виявити приклади використання художньої деталі в романах «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда та «Будденброки» Т. Манна;
- охарактеризувати типи художніх деталей у кожному з романів;
- проаналізувати роль та функції художньої деталі у досліджуваних романах;
- провести порівняльний аналіз використання художньої деталі у романах «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда та «Будденброки» Т. Манна.

Об'єктом дослідження є роман «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда та роман Т. Манна «Будденброки».

Предметом дослідження є художня деталь в цих романах.

Мета та завдання, окреслені в роботі, а також специфіка об'єкта дослідження зумовили використання таких методів та прийомів лінгвістичного аналізу: *описовий метод* – для визначення та окреслення поняття художньої деталі; *контекстний аналіз* – для визначення мовного середовища, у якому художня деталь реалізує свої функції; *синтез* – для поєднання і аналізу окремих ознак, наприклад видів художніх деталей.

Матеріалом дослідження слугує 51 цитата із романів «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда та Т. Манна «Будденброки», що містять художні деталі у загальній кількості 55.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що у межах дослідження було проаналізовано та узагальнено художні деталі у творах «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда та Т. Манна «Будденброки».

Теоретичне значення роботи полягає у всебічному дослідженні проблематики стосовно теми дослідження.

Практичне значення роботи полягає у тому, що робота формує підґрунтя для подальших наукових розвідок. Матеріали наукового дослідження можуть бути використані у науково-педагогічній практиці ЗВО, при написанні студентами наукових робіт, для лекційних курсів зі «Вступу до стилістики», «Вступу до перекладознавства» та спецкурсів, що стосуються художньої літератури англomовних/німецькомовних країн.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було викладено на Всеукраїнській науковій конференції «Зіставне вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур» (ДонНУ, Вінниця, 2022 р.).

Публікації Основні положення магістерської роботи викладено у 2 публікаціях:

1. Роль описової художньої деталі у романі Ф.С. Фіцджеральда

«Великий Гетсбі» (Матеріали Всеукраїнської наукової студентської конференції присвяченої 85-ій річниці з Дня заснування Університету, Вінниця, 2022 с. 95-97).

2. Проблема класифікації художньої деталі в літературі («Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса», випуск 14, том 2, Вінниця, 2022 с. 181-184).

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (107 наукових джерел, з них 15 англійською та німецькою мовами), списку джерел емпіричного матеріалу (51 цитата). Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок. Основний текст дослідження викладено на 76 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, її новизна, теоретична та практична цінність, окреслено емпіричний матеріал, об'єкт, предмет та методи дослідження, описано структуру магістерської роботи, подано відомості щодо апробації результатів роботи.

У першому розділі «Теоретичні та методологічні засади дослідження феномену художньої деталі в літературі» здійснено критичний огляд результатів попередніх студій за темою, з'ясовано стан дослідження художньої деталі на сучасному етапі дослідження, висвітлено різні підходи до класифікації художньої деталі, визначено функції художньої деталі в літературі.

У другому розділі «Художня деталь у романі Ф.С. Фітцджеральда «Великий Гетсбі»» проведено структурний аналіз художніх деталей за типами, подано кількісні результати дослідження, проаналізовано отримані дані.

У третьому розділі «Художня деталь у романі Т.Манна «Будденброки»» проведено порівняльний та структурний аналіз художніх деталей, подано кількісні результати дослідження, проаналізовано отримані дані.

У висновках підбито підсумки проведеного аналізу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ В ЛІТЕРАТУРІ

У межах першого розділу здійснено критичний огляд результатів попередніх досліджень за темою, з'ясовано стан вивчення художньої деталі на сучасному етапі дослідження, висвітлено різні підходи до класифікації художньої деталі, визначено функції художньої деталі в літературі.

1.1 Поняття художньої деталі

Аналіз художніх деталей повинен розширити можливості інтерпретації літературного твору, що є однією з найважливіших і поширених форм літературознавства. Літературознавчі надбання щодо тлумачення цього поняття відображають моральні, психологічні та культурні аспекти розуміння тексту, який є висловленням думки того чи іншого письменника, перетворюючи дійсність через його творчу уяву, створюючи модель – його концепцію, його точку зору на людське існування.

Сучасне літературознавство розширює перспективи розуміння структури твору. Художня деталь у цьому контексті виконує не лише роль будівельного матеріалу, а й конструює змістову палітру. На рівні мікропоетики тексту цей засіб розчленовує його структуру на шари (мінісистеми), які інтерпретують розуміння твору відповідно до епохи, сприйняття читача та авторського задуму.

Серед літературознавців, які досліджували художні деталі, виділено праці Г. Авксентьевої [1], А. Ткаченка [75], С. Паламар [54], Р. Цивіна [85; 86] та ін.

Г. Авксентьева трактує це поняття «як мікрообраз у структурі літературного твору, що характеризується багатством і глибиною змісту, який залежно від своєї функції в тексті має здатність переростати в образотворчий символ» [1, с. 3-7]. А. Ткаченко розглядає художню деталь в літературі як один із засобів створення твору. С. Паламар звертається у своїх наукових розвідках до проблеми художньої деталі, висвітлюючи її багатосторонньо

та багатоаспектно у літературознавчому контексті [54, с. 15-17]. Р. Цивін аналізує художню деталь як засіб художнього узагальнення, доповнюючи наукові розвідки своїх попередників та сучасників [85, с. 20, 86, с. 89-95].

Тому, на підставі викладеного вище, узагальнення поглядів згаданих науковців, з точки зору дослідження їх трактування, маємо підстави для формування узагальненого значення, під яким розуміємо визначення художньої деталі як мікрообразу – базового елемента для побудови мегаобразу.

Феномен художньої деталі є частиною різних форм мистецтва, включно з образотворчим мистецтвом та мистецтвом слова. Це один із ключових інструментів розпізнавання індивідуального стилю автора та його особливостей. Це явище можна розглядати з різних точок зору, що викликає різноманітність пояснень щодо його характеристик, цілей і сфер використання. Дане твердження пояснюється тим, що художня деталь – засіб мистецтва слова й зображення, що характеризується особливим змістом, символічним наповненням і важливою композиційно-характерологічною функцією. Саме через деталь значною мірою розкривається спосіб мислення митця, його здатність вихоплювати з безлічі речей чи явищ так, щоб їх можна було виразити концентровано, стисло, скупі і з великою виразністю, фантазія автора твору. Деталь – художній образ як композиційний елемент художньої неподільності знаходиться у різноманітних співвідношеннях з іншими компонентами тексту. Її ідейно-естетичні якості залежать, звичайно, від усіх інших співвідношень, елементом яких він є в образній системі твору. У категорії «художня деталь» діалектично поєднуються різноманітні ознаки художнього образу.

Відповідно до онлайн-словника Коллінза, слово «деталь» у ширшому сенсі можна визначити як «незначний пункт або аспект чогось, на відміну від центральних». Навіть на цьому етапі розгляду даної проблеми можна припустити, що увага буде зосереджена на неосновних, неявних аспектах цілого [93].

Феномен художньої деталі може по-різному проявлятися в різних видах мистецтва і ці прояви вважаються ізольованими один від одного. Так, на думку А.А. Чернякова, відображення цього явища існують у таких термінах, як «штрих», «лінія», «картина», «епітет» і «метафора» [89, с. 6].

Художня деталь відноситься до числа понять, визначення яких за своєю суттю не є термінологічними, тому її визначення вчені можуть переглядати знову і знову, намагаючись максимально уточнити. Переважна більшість визначень художньої деталі зводиться до вказівки на її ідейно-художню роль. Професор А.А. Черняков розглядає це явище як об'єкт естетичного аналізу та ідентифікує його як «структурний елемент конкретно-історичних процесів пізнання і відтворення в індивідуальній свідомості за допомогою мови» і як «форму об'єктивізації художньої ідеї» [89, с. 8].

Згідно зі словником літературознавчих термінів С. Белокурової, художня деталь вважається одним із елементів художнього тексту, який несе в собі яскраві смислові та емоційні значення. Використання цього прийому дозволяє авторам скласти цілісне зображення того чи іншого персонажа шляхом його всебічної характеристики. Неможливо створити цілісний образ без використання художньої деталі, оскільки вона надає героям індивідуальність і стає їхньою переважаючою рисою. Ефективність використання цього стилістичного прийому визначається його значущістю в естетико-смисловому відношенні. Особливо важливі деталі часто стають лейтмотивом того чи іншого твору. Художня деталізація може бути необхідною або надлишковою на противагу [6].

Художню деталь В. Кухаренко визначає як «зображення зовнішньої ознаки предмета чи явища для відтворення читачем усієї картини в її цілісності та повноті» [37, с. 40].

М. Березняк застосовує ширший філологічний підхід і називає його «мінімальним комунікативно значущим елементом текстової структури, який здатний індукувати нерозривний образ завдяки специфіці свого положення в повідомленні як ієрархії структур» [7, с. 8].

Ототожнення художньої деталі з метонімією та її різновидом синекдохою також не є рідкістю при аналізі тексту. Це цілком зрозуміло, адже і деталь, і синекдоха представляють цілісний образ через його частину чи характеристику. Тим не менш, диференціювати ці терміни вкрай необхідно, оскільки метонімія означає перенесення значення від одного предмета до іншого, тоді як у художніх деталях слова вживаються в їх прямому значенні, часто акцентуючи увагу на якихось, здавалося б, несуттєвих ознаках [85, с. 110].

Отже, виходячи із виокремлених вище визначень, перш за все можна зауважити, що деталь – це дрібниця, яку автор наділив значним смисловим навантаженням. Художня деталь – один із засобів створення або розкриття образу персонажа. Насиченість твору художніми деталями, як правило, визначається прагненням автора до повної завершеності картини.

Варто зазначити, що сама деталь, як елемент художнього цілого, є найменшою частиною – мікрофотографією. У той же час деталь майже завжди є частиною більшої картини. Це не відбувається просто так, завжди є певна функція в цих найменших моментах, натяках, деталях, які нам «підкидає» автор.

Функціонування художньої деталі в літературному творі слід розуміти як вияв діалектики частини й цілого, дослідження якої вважається одним із найважливіших завдань сучасного літературознавства. Крім того, різні види деталей виконують у художньому творі різні функції. Визначення художнього характеру їх функціонування та структуроутворення в національній прозі є складним, але необхідним завданням.

Виразна, «вдало розміщена» деталь – свідчення майстерності письменника, а вміння її помітити й оцінити – свідчення культури й філологічної освіченості читача. Загальновідомо, що можна розрізнити зовнішні та психологічні деталі. Зовнішні деталі, о огляду на свою назву, зображують зовнішнє, об'єктивне існування людей і його місце. Зовнішні

деталі, у свою чергу, поділяються на портретні, пейзажні та предметні [74, с. 11].

Розбираючи психологічні деталі, слід пам'ятати, що в різних творах вони можуть відігравати принципово різну роль. В одному випадку їх небагато, вони мають службово-допоміжний характер – тоді мова йде про елементи психологічної картини; їхнім аналізом зазвичай можна знехтувати. В іншому випадку психологічна картина займає значне місце в тексті, набуває відносної самостійності і має велике значення для з'ясування змісту твору. Передавання внутрішнього світу за допомогою розповіді від третьої особи має свої переваги. Використання такої художньої форми дає автору можливість розкрити перед читачем внутрішній світ героя якомога детальніше та глибше. Багато авторів використовують цей прийом, тому що оповідач може коментувати самоаналіз героя, розповідати про ті душевні поривання, які сам герой не може помітити або не хоче собі в них зізнатися [2, с. 348-350].

За типом художньої дії розрізняють деталі-деталі та деталі-символи. Деталі діють масово, описуючи предмет чи явище з усіх уявних сторін, символічна деталь – це окрема деталь, яка намагається охопити суть явища цілком, підкреслити суттєве в ньому.

Так, у літературі розрізняють зовнішні деталі, до яких належать пейзажні, портретні, фізично-психологічні, а також деталі-символи та деталі-деталі. Кожен з них виконує певну функцію, яка допомагає нам краще уявити те, що відбувається, яскравіше уявити героїв та їхні характери.

Як бачимо, на сучасному етапі розвитку наукової думки існує велика різноманітність підходів до ідентифікації художньої деталі в літературі. Усі наведені погляди на це явище є застосовними та широко поширеними серед літературознавців. Під час аналізу тексту можна використовувати будь-яке з цих визначень відповідно до своїх наукових вподобань, спираючись на інші вже існуючі ідентифікації.

Отже, на підставі здійсненого дослідження, можна констатувати, що художня деталь – як одна з форм відображення світу – є невід'ємною

частиною мовно-художнього образу. Оскільки мовно-художній образ і твір у цілому потенційно неоднозначні, їх порівняльна цінність, ступінь адекватності чи полемічності щодо авторської концепції також пов'язана з виявленням особливостей деталізації зображуваного автором світу. Багато літературознавців вбачають наукове дослідження світу праці одним із головних завдань сучасного літературознавства. Сучасний етап розвитку літератури продовжує порушувати одну з «вічних» проблем творчості – проблему художніх здібностей письменника, засобів його емоційного впливу на читача, проблему майстерності взагалі. А художня деталь як літературна категорія, пов'язана з конкретно виразною деталлю, що в стислій формі визначає авторський задум, стає специфічним засобом узагальнення.

1.2 Функції художньої деталі в літературі

Як зазначено в попередньому підрозділі, серед науковців існують різні погляди на проблему художньої деталі в літературі. Розглянувши варіації визначення художньої деталі, логічно було б зупинитися на функціях цього стилістичного явища в тексті, оскільки кожне визначення так чи інакше їх стосується.

С. Щирова у своїй монографії розглядає проблему функції художньої деталі шляхом розробки її функціонально-семантичної класифікації, що дозволяє розбити інформацію на логічні блоки та по-різному поглянути на це питання. Такий підхід дозволяє нам якнайкраще зрозуміти зміст та функціональну складову художньої деталі [91].

Відтак, аналіз теоретичних надбань показує, що вчена навела приклади з літератури і, цитуючи численні твори, підводить нас до механізму функціонування художньої деталі в літературі. Вона стверджує, що основною функцією цього стилістичного явища є екстерналізація внутрішнього в психологічному тексті. Суб'єктивно забарвлені компоненти тексту надають йому особливої емоційної тональності. Водночас тонкість психологічної картини, глибина й характер проникнення деталей у змодельований світ

почуттів залежать від аксіологічного, емоційно-експресивного підґрунтя, яке реалізує деталь у тексті. С. Щирова пропонує поділяти художні деталі на такі категорії: емоційно-нейтральні, емоційно-забарвлені та емоційно-змістові [91, с. 47].

Механізм емоційно-нейтральних деталей передбачає актуалізацію семантичного потенціалу стилістично нейтральних лексичних одиниць і використання їх у звичних значеннях. Денотат вибору визначається рівнем його важливості для розвитку сюжету. Функціональний аспект цього поділу полягає в достовірності образу. Такі деталі є нейтральними щодо емоційної специфіки образу. Вони сприяють кількісному накопиченню інформації про зображення [91, с. 47].

Функціонування емоційно-забарвлених художніх деталей можна добре проілюструвати уривком із книги Френсіса Скотта Кі Фітцджеральда «Ніч ніжна»: *«Рано вранці далеке зображення Канн, рожево-кремові старі укріплення, багряні Альпи, що межували з Італією, були перекинуті на воду і лежали, тремтячи в брижах і кільцях, які морські рослини підняли через чисте мілководдя»* [82].

Змальовуючи готель, автор пропонує читачеві низку нейтральних епітетів, таких як *«рожево-кремовий колір старих укріплень»*, *«багряні Альпи»*, *«чисте мілководдя»* тощо. Вони дають нам чітке уявлення про готель і допомагають створити правдоподібну картину сцени. Образ готелю, мабуть, важливий, тому що він слугує локацією для розгортання історії і всі подальші події зароджуються саме в ньому. Стилiстично нейтральні слова реалізують свої загальноприйняті значення:

- рожевий – блідо-червоний колір;
- кремовий – колір кремового;
- старий – прожив чи проіснував багато років;
- багрянний – темно-червонувато-синього кольору;
- чіткий – легко побачити.

Механізм емоційно забарвлених художніх деталей передбачає низку аспектів:

- реалізацію основного значення лексичних одиниць, де їх емоційність і оцінність є частинами їх денотативних компонентів;
- актуалізацію умовних значень стилістично навантажених лексичних одиниць;
- зміну семантичної структури стилістично нейтральних лексичних одиниць шляхом наповнення її оказіональними конотаціями, які породжують сполуки слів на рівні словосполучень [91, с. 47].

Таким чином, можна побачити, що емоційно забарвлені художні деталі мають досить складний механізм формування і, незважаючи на те, що вони спрямовані на розкриття психологічних властивостей, все ж не розкривають сутності персонажа. Подібні деталі мають на меті дати читачам інформацію про ставлення персонажа до конкретної ситуації чи інших героїв. Під час читання враховуються денотативні компоненти лексичних одиниць, які дозволяють виділити з контексту деякі характеристики героїв.

Так, у книзі «Окремий мир» Джона Ноулза оповідач описує статуру свого друга і згадує, що його м'язи спини працюють *«як у пантери»*. Паралель, проведена між Фінеєм і пантерою, дає нам відчуття захоплення оповідача тілом друга або принаймні його уваги до зовнішності та фізичної форми, гнучкості Фінея. Крім того, це порівняння дає нам розуміння роду занять та уподобань героя.

У цьому випадку всі слова вживаються в їх загальноприйнятих значеннях: *«Він почав дертися по дерев'яних кілках, прибитих до краю дерева, м'язи його спини працювали, як у пантери»* (Пантера – чорний леопард (велика дика кішка).

Емоційно-змістові художні деталі вживаються, аби передати змістові характеристики образу, важливі для нього особливості характеру та почуттів. Вони пов'язані з полісемантичною природою слів [91, с. 47].

У книзі «Окремий мир» Джона Ноулза оповідач чує слова лікаря про свого хворого друга: «*Фінні стало краще*». У цьому випадку слово «*краще*» може мати два значення:

1. більш бажаний, задовільний або ефективний;
2. частково або повністю відновився після хвороби, травми або психічного стресу.

Обидва ці значення є дуже символічними в цьому контексті, бо оповідач хвилюється за стан здоров'я свого друга, оскільки раніше він сам наніс товаришу цю травму. Крім того, оповідач втрачає свою ідентичність через захоплення другом і стриманість. Таку гру слів можна витлумачити як порівняння між оповідачем і його другом. Таким чином, слово «*кращий*» могло б розкрити обидва свої значення в цьому випадку і дати читачеві краще розуміння неоднозначності ситуації.

Оригінальність вибраних деталей відображає художнє мислення митця – його вміння виділити з безлічі речей і явищ те, що в концентрованому вигляді, економно, але виразно й експресивно висловлює авторський задум. Деталь може розкривати чи конкретизувати задум автора, виступати втіленням певного задуму чи репрезентувати лейтмотив твору. Іноді художня деталь набуває символічного характеру або виконує функцію лінійної деталі: у тексті це втілюється в портретних, матеріальних, пейзажних та інтер'єрних деталях. Часто художня деталь мовленню персонажа також може додати особливого колориту, забезпечувати певні функції. Варто відзначити, що художня деталь може бути як повторюваною у творі, так і унікальною, але в будь-якому випадку вона містить прихований сенс, підтекст, викликає численні асоціації, а також може замінити розлогий опис, авторську оповідь чи цілий епізод. Отже, як бачимо, модель «художня деталь ↔ художній текст» не однобічна, а взаємна: не лише художня деталь сприяє виразності, мальовничості та оригінальності художнього образу, а й художнє полотно, сам текст також впливає на структуру, семантику і прагматику художньої деталі.

Важливо ще раз підкреслити, що художня деталь вважається особливо значущим елементом літературного твору, який несе значне смислове та ідейно-емоційне навантаження. Можна дійти висновку, що це активний інформаційний центр-носій авторського задуму, який, з одного боку, виконує функцію структурної організації твору, а з іншого залишає простір для множинної інтерпретації тексту читачем [21, с. 9-12].

Відзначаємо, погоджуючись із поглядами А. Штепи, що художня деталь є одним із засобів композиційної організації тексту. Її використання в романах є важливим показником стилю автора. Так, дослідниця підкреслює значну потенційну силу художньої деталі, здатної активувати сприйняття читача, створити асоціативні зв'язки [90].

В основі цього композиційного засобу поєднання і співвідношення цілого і частин – найголовніший принцип. Різноманітні способи класифікації художньої деталі у тексті зумовлені численними та відмінними поглядами на функцію художньої деталі в тексті. Усі літературознавці сходяться в думці, що в основі типологічної класифікації деталей лежить функціональний підхід. Різні види деталей відрізняються за функціями, які вони реалізують у художньому творі. Зокрема, характерологічна деталь багатогранно і всебічно представляє предмет зображення; означуюча деталь надає предмету відчутності; образотворча або предметна деталь показує читачеві героя, тему, пейзаж і т. д. Визначити структурну і функціональну природу художньої деталі в прозі – справа нелегка. Такі художні деталі, як зображення, пояснення, характеристики та наслідки, виділяються з точки зору функцій, які художня деталь виконує в тексті.

Художня деталь зображується як складовий елемент опису природи чи явища використовується для створення наочного образу феномену чи предмета. Обираючи цей тип деталі, можна зрозуміти точку зору автора, актуалізувати категорію модальності, прагматичну спрямованість і системність тексту [3, с. 113].

Основним актуалізатором антропоцентричності є характерологічна деталь, представлена набором рис, що характеризують героя. Ці ознаки зустрічаються по всьому змісту твору. Особливістю цього виду деталей є те, що автор не дає локально зосередженого, розгорнутого опису героя, а наповнює твір системою деталей, які забезпечують всебічну, але ненав'язливу характеристику об'єкта або окреслюють основну рису його характеру. Наведений прийом не порушує цілісності тексту на формально-композиційному рівні, але на рецепційному створює ефект вільної інтерпретації твору читачем. Імплицитна деталь фіксує зовнішні ознаки предмета, за допомогою яких можна інтерпретувати його глибинну сутність. Вона функціонує як засіб підтекстових зв'язків і реалізує категорії антропоцентричності, системності, усвідомленості та концептуальності.

Літературознавці виділяють кілька функцій художньої деталі як засобу зображення предметів чи об'єктів (рис. 1.2).

Ізоляційна	Психологічна	Фактографічна	Натуралістична	Символічна
<ul style="list-style-type: none"> • Необхідна, щоб відрізнити події, образи чи явища від подібних подій 	<ul style="list-style-type: none"> • Як деталь психологічного портрета, допомагає розкрити внутрішній світ персонажа. 	<ul style="list-style-type: none"> • Інструмент характеризує факт світу дійсності героїв 	<ul style="list-style-type: none"> • Деталь чітко, об'єктивно та точно передає предмет чи якесь явище 	<ul style="list-style-type: none"> • Елемент наділяється роллю символу, тобто стає багатозначним і художнім чином, який має алегоричний сенс, що ґрунтується на подібності явищ з життя

Рис. 1.2. Функції художньої деталі

Таким чином, деталь у тексті може використовуватися на всіх рівнях його структури і виконувати багато функцій: зовнішній опис вигляду фігури, інтер'єру чи предмета, зображення образів природи, характеристика об'єкта, малюнка, атмосфери в ньому, які події відбуваються тощо.

Функціональні аспекти деталізації полягають головним чином у забезпеченні достовірності та мотивації зображень. Деталь робить художню

картину завершеною, багатою змістовно-емоційно-виразним змістом і у цьому полягає її основна функція. Крім того, деталь значною мірою впливає на сутнісні риси образу героїв, узагальнюючи й упорядковуючи світ їхніх почуттів і вчинків. Таким чином, художня деталь здатна передати сутність художнього цілого, співвідносячи абстрактне, що складає основу образу, з конкретним і реальним, що йде від життя, створюючи мікрообрази, які відображають психологічне об'єднують зміст і виразність, але при цьому вміти типізувати.

На підставі цього можна стверджувати, що для сукупності художніх деталей, які функціонують у творі характерним є виконання низки функцій. В числі найголовніших із них досягнення структурно-сислової єдності тексту, розширення інтерпретаційної компетенції читача та формування асоціативних зв'язків, що забезпечують динаміку твору. Зважаючи на зазначене вище, можна дійти висновку, що головне призначення художніх деталей – роз'яснити інформацію про образ, надати тексту певної емоційної тональності, зробити внесок у наявну інформацію про образ.

1.3 Класифікації художньої деталі в літературі

Художня деталь – виразна подробиця, особливо значущий елемент художнього твору, що несе значне смислове та ідейно-емоційне навантаження [26, с. 58-60].

Прийнято вважати, що сама художня деталь є активним інформаційним центром, носієм авторського задуму. З одного боку, він виконує функцію структурної організації твору, а з іншого – залишає читачеві простір для різноманітної інтерпретації тексту. Різноманітність підходів до розгляду цього явища породила численні його класифікації. Саме вона говорить про складність і багатогранність художньої деталі.

Як зазначалося в попередніх підпунктах, існує широкий спектр поглядів на проблему художньої деталі в літературі та визначення цього явища. Популярність цього явища в літературі, очевидно, зумовлена його здатністю активізувати уяву читачів та їхню асоціативну думку. Складність цього питання

дозволяє розглядати його з різних позицій і векторів аналізу, які можуть пояснити різноманіття класифікацій. Основоположний внесок у дослідження цієї проблеми зробили такі вчені як Г. Пospelов, Л. Чернець, А. Єсін, В. Кухаренко та ін.

Як вдалось дослідити О. Пасечник, особливий інтерес для дослідження становить функціонально-семантична класифікація художніх деталей у новій когнітивній парадигмі, запропонована дослідницею цього феномену І. Щировою. Естетичний потенціал художньої деталі в згаданій класифікації пов'язаний із характером семантичного перетворення мовних одиниць, що змінюють словесну форму художньої деталі в художньому тексті, і поділяються на дві групи: констатуючі та ті, що імплікують [57, с. 75] (рис. 1.3).

У свою чергу, констатуючі деталі поділяються на емоційно-нейтральні (надають картині достовірності та мотивації) та емоційно-забарвлені (беруть участь у формуванні виразного емоційно-оцінного ставлення автора до описуваних подій, що співвідноситься з мінімальною емоційною індивідуалізацією картини). За класифікацією обидва підтипи функціонально спрямовані на комплексне зображення. Емоційно-нейтральні деталі відображені лексичними одиницями, які реалізують основні загальноприйняті значення в тексті.

Більш широкий філологічний підхід до проблеми класифікації художньої деталі пропонує М. Березняк, розглядаючи лінгвістичний аспект формування образу, що виникає в контексті популяризації мовної одиниці, що реалізує деталь у тексті. Функціонування цього стилістичного прийому нерозривно пов'язане зі специфікою актуалізації словесного матеріалу та роллю, яку цей засіб відіграє в ієрархічній образній системі тексту. Таке поєднання параметрів передбачає поділ на констатуючі, неявні та репрезентативні деталі.

Під час вживання констатуючих деталей, слова вживаються в їх загальноприйнятому значенні та створюють ефект достовірності. Імпліцитні деталі характеризуються актуалізацією більш ніж однієї лексичної

одиниці та мають на меті імплікацію між зображеннями. Репрезентативні художні деталі поєднують елементи тексту, що несуть одночасно не менше двох значень лексичної одиниці (словникове й контекстне). Цей різновид призначений для розкриття підтекстової інформації [7, с.14].

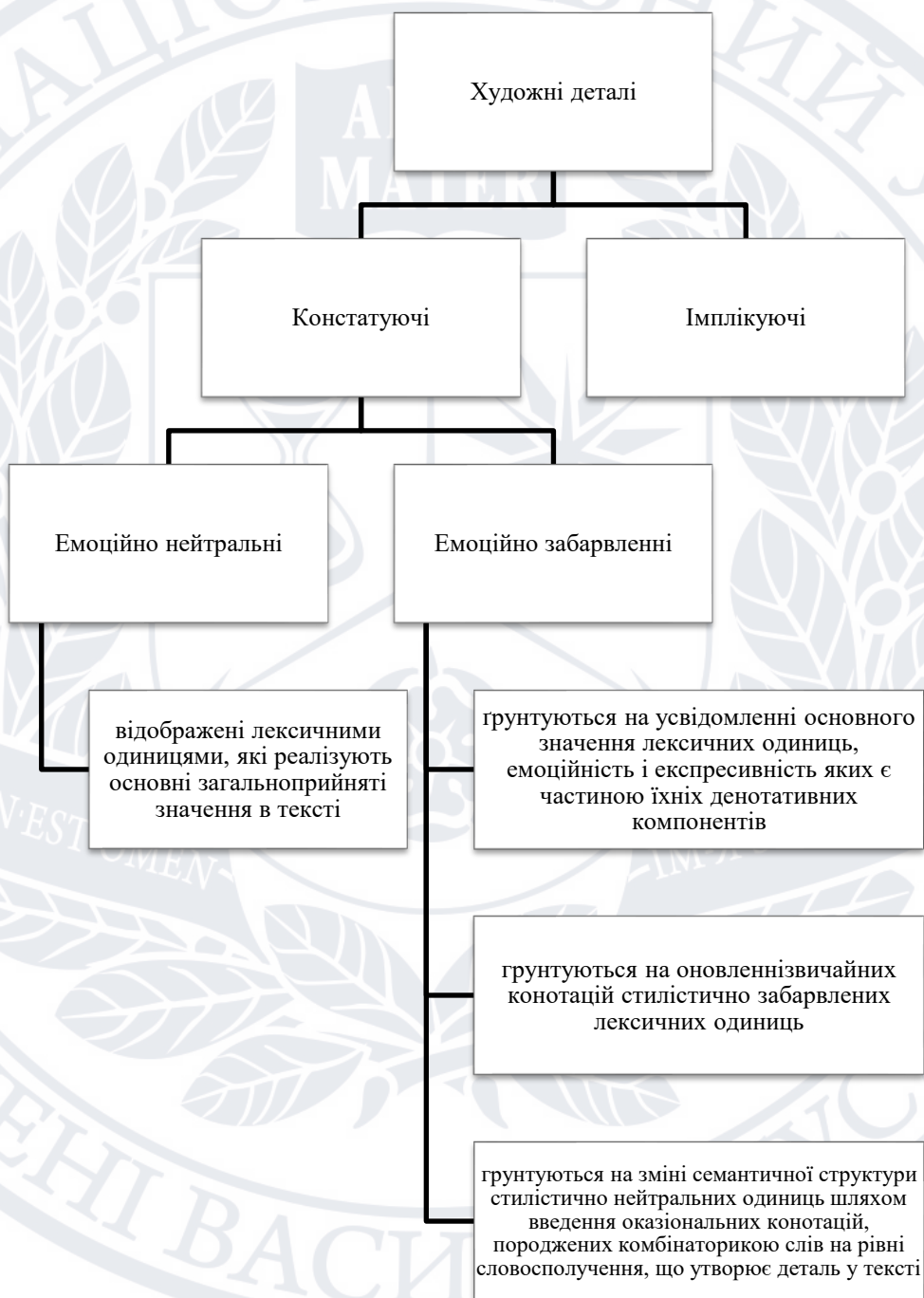

Рис. 1.3. Класифікація художніх деталей за І. Щіровою [91]

На думку дослідника, специфіка художньої деталі залежить від специфіки оновлення мовного матеріалу, з якого складається художня деталь, і від ролі, яку деталь відіграє в ієрархічній образності тексту. Поєднання семантичних і функціональних параметрів дозволяє, за класифікацією вченого, виділити три типи деталей (рис. 1.4).

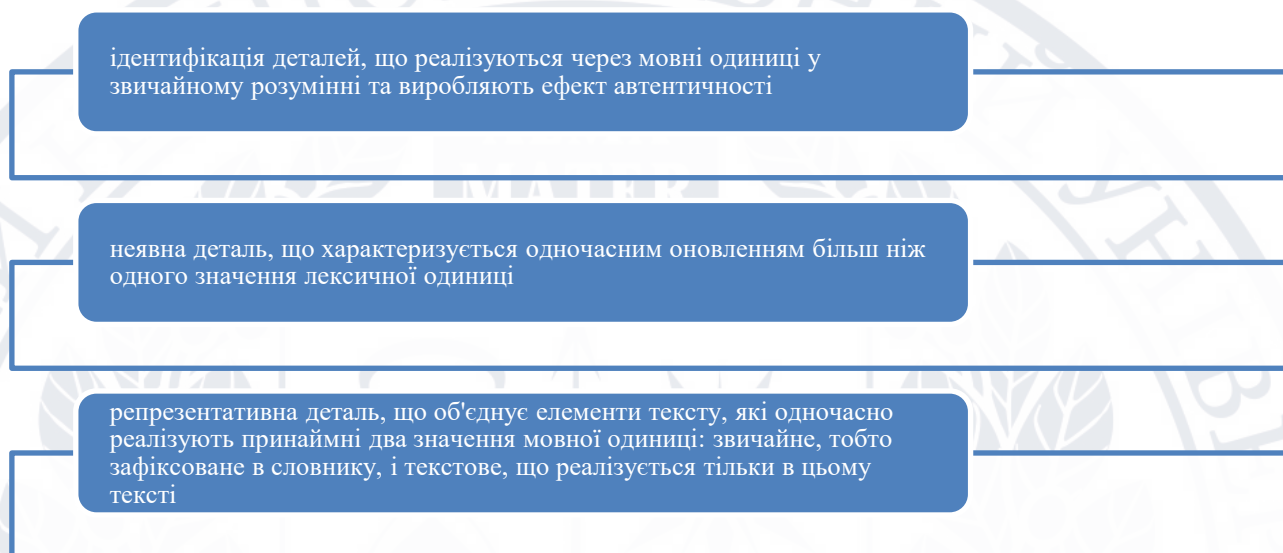

Рис. 1.4. Типи деталей

Сприйняття деталі проходить два етапи: семантичний етап розуміння, в якому парадигматична і синтагматична функції відіграють провідну роль, і семіотичний етап впізнавання за текстом.

Перспективною для дослідження феномену художньої деталі вважається також типологія, розроблена В. Кухаренко. Деталі за їх функціональними ознаками та розподілом у тексті вчений розподіляє на описові, уточнювальні, характерологічні та імпліцитні (рис. 1.5).

Описова художня деталь

- створює зоровий образ
- надає портрету неповторності, індивідуальності

Уточнювальна художня деталь

- створює правдоподібність, оскільки завдяки їй читач вірить у реальність того, що відбувається

Характерологічна художня деталь

- описує практичний досвід персонажа
- аналізує категорії антропоцентричності, локальності та тимчасовості твору
- фіксує характерні риси зображуваного героя

Імпліцитна художня деталь

- демонструє через зовнішні прояви глибину пережитих почуттів та їх зміст
- є провідним засобом створення психологічно значущих образів

Рис. 1.5. Характеристика художньої деталі за В. Кухаренко

Типологія художньої деталі, запропонована В. Кухаренко в 1979 році також викликає великий інтерес у багатьох літературознавців. Як можна бачити із рисунка, взявши за основу функціональне навантаження художніх деталей у тексті, дослідниця виділяє описові, уточнювальні, характерологічні та імпліцитні деталі [37, с.110].

Розглянемо кожен вид більш детально:

1. Роль описових деталей у створенні образу опосередкована і покликана справити у читачів враження фізичної сприйнятливості об'єкта. Наприклад, у «Окремому мирі» Джона Ноулза оповідач описує школу Девон після того, як повернувся до неї через п'ятнадцять років після закінчення школи. Будівля зображена як «музей», із численними описами, які, безумовно, додають великої частки достовірності картині, щоб читач міг відчути себе свідком того, що відбувається.

2. Уточнювальні деталі також беруть опосередковану участь у створенні образів і апелюють до спільного досвіду автора та читача, що надає описуваним подіям достовірності. Такі художні деталі не були рідкістю в літературних творах 60-80 років минулого століття. Письменники описували розпорядок дня поетапно, використовуючи кожен деталь. Такий підхід робить повсякденне життя природним і додає багато інформації про його «учасників» [37, с.111].

3. Характерологічні деталі безпосередньо формують образ і мають на меті багаторазово підкреслити певні риси характеру. Вони створюють у читача відчуття співавторства, оскільки вони максимально утримують суб'єктивну думку автора. Так, у романі Джона Фаулза «Колекціонер» Фредерік Клегг, який згодом виявляється маніяком, на самому початку зображений як міський клерк. Пізніше читач поступово дізнається про деякі деталі, пов'язані з персонажем, які потребують подальшого тлумачення. Наприклад, женоненависництво персонажа, викликане складнощами стосунків з матір'ю; його жага ловити і вбивати живих істот; примітивна манера письма; його улюблена книга тощо. Усі деталі, що з'являються, слугують натяком на розкриття справжньої сутності персонажа та таких рис, як жорстокість, дріб'язковість, упередженість та інші, хоча вони прямо не згадуються.

4. Імпліцитні деталі використовуються епізодично та створюють відносини між героями або персонажем і реальністю. Такі деталі підкреслюють зовнішню характеристику, яка має більш глибокий сенс. Вони завжди антропоцентричні і стоять у системі описових, уточнюючих і характерологічних деталей. Так, повторення таких слів, як «шпиталь» і «ми» в оповіданні Е. Хемінгуея «В іншій країні» викликає у читача відчуття, що люди хворі [32].

Г. Пospelов виділяє три основні групи деталей: тематичні (деталі, які використовуються для зображення побуту чи суті оповідання), композиційні (деталі, що входять до композиції) і стилістичні (деталі стилю) [59, с.221].

А. Єсін художні деталі поділяє на зовнішні та психологічні (рис. 1.6). Він стверджує, що зовнішні деталі можна поділити на три групи: портретні, пейзажні та предметні. Вони допомагають створити образ, атмосферу, оточення та інші зовнішні компоненти, а психологічні деталі покликані розкрити внутрішній світ героїв. Слід зазначити, що портретні, пейзажні і предметні деталі можуть одночасно слугувати психологічними індикаторами, які несуть інформацію про психічний стан героїв [23, с.75].

Рис. 1.6. Класифікація художніх деталей за А. Єсінім

Л. Чернець пропонує розрізняти деталі, що стосуються стилю літературного твору. Професор стверджує, що класифікація деталей корелює зі структурою об'єктивного світу, який включає події, поведінку й образи персонажів, пейзажі, декорації тощо [12, с.294].

Підсумовуючи можна зазначити, що зібраний і проаналізований теоретичний матеріал ілюструє певні спостереження, а саме те, що в класифікаціях художніх деталей існує певна закономірність віднесення до окремого типу.

Як можна побачити, науковці пропонують різні підходи до розгляду класифікації художніх деталей і можуть застосовуватися численні категорії та назви. Різноманітність існуючих класифікацій свідчить про складність і неоднозначність цього питання. Проте роль цього прийому в літературному творі важко переоцінити, оскільки без нього неможливо повно і вичерпно описати образ, визначити ставлення автора до подій і героїв. Аналіз літературних творів передбачає комплексний підхід і вимагає розгляду різних класифікацій і комбінування їх (за потреби) з метою якнайповнішого розуміння твору.

Висновки до розділу 1

Як можна побачити, художня деталь виявляється незамінним інструментом для ідентифікації автентичного стилю автора та його особливостей. Художня деталь – як одна з форм відображення світу – є невід’ємною частиною мовно-художнього образу. У літературі її можна розглядати під різноманітними векторами, що дає можливість сформулювати численні визначення цього явища в сучасному літературознавстві. Усі наведені визначення є застосовними та можуть бути використані у вивченні поточної проблеми. Сучасний етап розвитку літератури продовжує порушувати одну з «вічних» проблем творчості – проблему художніх здібностей письменника, засобів його емоційного впливу на читача, проблему майстерності взагалі. А художня деталь як літературна категорія, пов’язана з конкретною виразною деталлю, що в стислій формі визначає авторський задум, стає специфічним засобом узагальнення.

Було здійснено огляд функцій художньої деталі в літературі крізь призму функціонально-семантичної класифікації, яка поділяє всі художні деталі на основні групи відповідно до їх ролі в тексті. Незважаючи на різноманітність функцій, експлікація інформації про зображення вважається основною. Усі розглянуті види художньої деталі можуть бути ізольованими або взаємопов’язаними. З’ясовано, що для системи художніх деталей характерним є виконання низки функцій. Вона здатна виступати як засіб, що допомагає досягти структурно-сислової єдності тексту, розширити горизонти інтерпретаційної компетенції читача та викликати в його уяві асоціативні зв’язки, які надають динаміки твору.

Різнманітність класифікацій художніх деталей у літературі свідчить про складність і неоднозначність питання. Усі зазначені класифікації можна застосовувати у аналізі тексту, хоча вирішено взяти класифікацію В. Кухаренко як основу для нашого розслідування, оскільки вона є найбільш оптимальною.

З огляду на всі зазначені аспекти можна зробити висновок, що роль художньої деталі в літературному творі важко переоцінити, оскільки вичерпно

проаналізувати літературний твір без цього явища неможливо. Існуюча наукова думка пропонує найрізноманітніші підходи до цієї проблеми, щоб якомога повніше здійснити інтерпретацію того чи іншого літературного твору.

РОЗДІЛ 2

ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ У РОМАНІ Ф.С. ФІТЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»

У розділі подано зміст та проблематику твору, який досліджується – роману Ф.С. Фітцджеральда «Великий Гетсбі». З метою визначення наявних елементів передачі художнього образу, зокрема, описових, характерологічних, уточнювальних, імпліцитних деталей, які є мікроелементами зображення (пейзаж, інтер'єр, портрет, зображені речі, дія, поведінка, вчинок тощо), найважливішими за інші мікроелементами для висловлення змісту, здійснено вибірку цитат із роману та на їх основі проаналізовано функції кожного типу художніх деталей.

2.1 Зміст та проблематика роману Ф.С. Фітцджеральда «Великий Гетсбі»

Френсіс Скотт Кей Фітцджеральд – визначний американський письменник, який увійшов в історію світової літератури завдяки своїм чудовим романам про життя Америки в 1920-і роки, серед яких особливо відомий «The Great Gatsby» («Великий Гетсбі», 1925). Ім'я Френсіса Скотта Фітцджеральда регулярно згадується поряд з іменами інших американських класиків ХХ століття – Фолкнера, Хемінгуея, Томаса Вулфа, Теодора Драйзера, Шервуда Андерсона та Сінклера Льюїса [25]. Серед цих блискучих прозаїків Фітцджеральд займає особливе місце – рівного серед найкращих, вирізняючись неповторною самобутністю [96].

Сьогодні для більшості читачів Фітцджеральд є фігурою дуже далекою. Але дослідження обраної теми дає нам детальне уявлення і про ту «особливу» епоху, і про тих людей, які марнували свої життя, і, природно, про автора, який розповів усьому світу про особливості «втраченого покоління», що стало центральним питанням його роману.

«Великого Гетсбі» в США спочатку сприймали лише як апологію недовговічної святковості, що відрізняла «століття джазу», або в кращому випадку як програмний літературний документ «втраченого покоління» з його досить поверхневими уявленнями про життя, з його травмованою свідомістю, для якого реальність не більш ніж калейдоскоп безладних фрагментів, а зіткнення з нею завжди загрожує болем. З іншого боку, блискуча форма і стиль роману в нинішні роки для багатьох літературознавців проходять непоміченими, хоча при першому виданні роману на ці переваги зверталось чимало уваги [96].

Проте сьогодні американські літературознавці наголошують саме на соціальній значущості роману, його соціально-суспільному звучанні, реалістичному контексті американського життя.

Справедливо вважати, що Френсіс Скотт Фіцджеральд вважається однією з найвидатніших постатей американської літератури XX століття. Хоча літературна спадщина письменника представлена широким спектром шедеврів, сам Фіцджеральд назвав свій роман «Великий Гетсбі» «вершиною свого мистецтва». Цей роман, як і переважна більшість його творів, відображає «епоху джазу» в США, яка тривала між закінченням Першої світової війни та періодом Великої депресії. Мова письменника обширна, багатогранна і являє собою унікальну основу для аналізу різних напрямків. Отже, перед тим, як продовжити дослідження, логічно було б розпочати із основних тверджень про сюжет роману та проблемні моменти, які в ньому висвітлюються.

Основні події відбуваються із залученням таких персонажів:

1. Нік Керравей, випускник Єльського університету та новоприбулий житель Вест-Егга, виступає в романі оповідачем від першої особи. Історія життя Гетсбі з усіма подробицями та оцінками звучить прямо з його вуст, адже Нік – його найближчий сусід. Протягом всієї історії оповідач стикається з іншими героями, які розповідаються йому все більше і більше деталей про загадкового Гетсбі.

2. Джей Гетсбі – підприємливий чоловік років за тридцять. Його минуле і теперішнє життя є загадкою не тільки для оповідача, але й для інших героїв. Незважаючи на те, що багатство існує на очах у всіх, його внутрішній світ залишається далеким навіть від людей, які його оточують. Головною рисою його характеру є цілеспрямованість не тільки в бізнесі, але і в особистому житті, адже Джей все своє життя кохав лише одну жінку і присвятив їй усі свої досягнення.

3. Дейзі Б'юкенен – троюрідна сестра Ніка. Вона – дівчина, народжена «зі срібною ложкою». За нею звикли стежити інші люди і її чоловік Томас є одним із них. Коли Дейзі була молодшою, вона закохалася в Гетсбі, але оскільки дівчина не отримала схвалення батьків, вона вийшла заміж за Томаса. Навіть наприкінці книги вона не пожертвувала своїм розкішним подружнім життям стосункам зі своїм єдиним коханням Гетсбі.

4. Том Б'юкенен – чоловік Дейзі. Здавалося б, добросердечний чоловік, але з неприємним характером. Він відкрито зраджує своїй дружині і вважає, що жінки створені лише для того, щоб народжувати дітей і виховувати їх. Том – слизький і хитрий персонаж.

5. Міртл Вілсон – коханка Тома. Легковажна і цинічна жінка. Дружина власника СТО, яка знаходиться прямо по дорозі з Іст-Егг до Вест-Егг.

Події роману розгортаються на околиці Лонг-Айленд-Саунд, де Нік Керравей, випускник Єльського університету, оселився, щоб вивчати кредитну справу. Є два абсолютно ідентичних миси Іст-Егг і Вест-Егг, які розділені затокою. Оповідач знімає затишну квартиру між двома фешенебельними будинками у Вест-Еззі. Троюрідна сестра Ніка Дейзі, одружена з могутнім і багатим Томом Б'юкененом, живе в більш престижному Іст-Еззі. Том не вірний у своєму подружньому житті і почав зраджувати дружині вже під час медового місяця, не приховуючи цього. Його коханка виявляється дружиною власника СТО, яка знаходиться прямо по дорозі з Іст-Егг до Вест-Егг.

Літніми вечорами в районі Ніка відбуваються масштабні вечірки. Вони настільки багатолюдні та гучні, що безлад, що залишився після них,

щопонеділка доводиться прибирати слугам. Найближчим часом оповідач також отримує запрошення на одну з таких вечірок. Особистість господаря є таємничою і викликає численні припущення про його минуле. Нік випадково знайомиться з Джеєм Гетсбі, власником будинку, і після кількох зустрічей Джей просить оповідача запросити Дейзі на чай, щоб чоловік «випадково» зустрівся з молодою жінкою. Пізніше Нік дізнається, що Джей і Дейзі – колишні коханці, які були приречені розійтися, оскільки Джей був відправлений до Західної Європи під час війни, а Дейзі була змушена пізніше вийти заміж за іншого чоловіка.

Зустріч була організована, і згодом Дейзі стала постійним гостем у домі Джея. Гетсбі більше не влаштовує вечірок, так як його мету досягнуто – він з Дейзі, хоча жінка все ще заміжня. Також Джей знайомиться з Томом, який не схвалював його товариства. Пізніше Том відчуває щось між своєю дружиною та Джеєм і вирішує переїхати з усією родиною. Дейзі стає причиною аварії, і коханка Тома потрапляє під машину, якою керує Дейзі, але про це ніхто не знає, крім Ніка та Джея. Тільки в цей час оповідач дізнається справжню історію Джея, який походить зі звичайної фермерської сім'ї і все життя гнався за власною американською мрією. Він багато працював і брав участь у війні, а після цього мав можливість слухати лекції з будь-якого університету в усьому світі. На жаль, будучи молодим хлопцем, він був не в змозі забезпечити Дейзі всією необхідною розкішшю, тому парі судилося бути окремо один від одного. Почувши всю правду, оповідач починає зневажати Дейзі і всю її родину і вважає, що вони не варті зусиль Джея.

Гетсбі в контексті «американської мрії», що володіла свідомістю людей до Великої депресії, – не просто герой, він ідеал для наслідування, з якого мали б брати приклад всі американські юнаки, які обдумують життя. Але американська мрія розсипається на очах. Гетсбі надзвичайно багатий, впливовий, гарний собою – тільки цього недостатньо навіть у Америці. Безцеремонні гості, що сотнями злітаються на його вечірки, розпускають

за його спиною плітки. І річ зовсім не в тому, що вони заздять його багатству. Вони нічого не знають про його минуле. І тому не довіряють.

Навіть сам Гетсбі не довіряє собі. Коли він виходить вечорами зі свого будинку, дивиться на протилежний берег затоки і простягає до нього руки – він тягнеться не до жінки, яку колись знав і котру досі любить. Він тягнеться до свого минулого, якого не було. Символічний сенс його кохання прозорий: він закоханий у Ту, що на іншому березі, він боїться, що Вона його відкине, заради Неї він багатіє і влаштовує бали, він любить не тільки Її, а й пам'ять про своє минуле, пов'язане з Нею, про минуле, яке в нього забрали.

У заключній частині роману чоловік загиблої коханки дізнається від Тома, що саме Гетсбі належало авто, яке збило його дружину. Чоловік приходить до Гетсбі, вбиває Джея і себе після цього. На похороні Гетсбі присутні тільки три людини – Нік, батько Джея і один з незліченних гостей вечірок. Нік телефонує всім людям, які раніше любили помпезні вечірки, але ніхто не реагує. Навіть Дейзі з чоловіком переїхали, не залишивши нової адреси.

До моменту написання «Великого Гетсбі» роман настільки ототожнився з епохою, в яку він з'явився, що книгу сприйняли як чергову «сумну джазову казку», хоча проблематика її значно складніша. Визначаючи значення цього роману, А. Зверев стверджував, що, навіть увібравши весь спектр тогочасних мотивів, «Великий Гетсбі» вирізнявся історизмом мислення, що дозволило автору пов'язати кризу віри з драматичною еволюцією національного міфу про «американську мрію» [29, с.517].

Все ж, проблематика твору не зводиться до суперечностей, які притаманні скороминучій “джазовій” епосі американської історії. А. Зверев вважає, що історія, описана в поданому романі є настільки типовою та неновою, що за неї не можна винуватити лише золоту лихоманку, яка загубила не одне життя. Ідея описуваного конфлікту є набагато глибшою. Вона містить в собі суспільний досвід Америки, освячений недосяжною мрією про «земне святилище для людини-одинака», про повну рівність можливостей

та безмежний простір для особистості [27, с. 54-56]. Вона містить «американську мрію», що заволоділа і героєм роману Джеєм Гетсбі. Правила, які він з юності для себе встановив – це свого роду кодекс поведінки для будь-якого віруючого в «мрію» і твердий намір старанням, ощадливістю, тверезим розрахунком і наполегливою працею пробити собі шлях у житті, власним прикладом довести, що шанси рівні в усіх і визначальними є лише якості самої людини».

«Великий Гетсбі» - книга, де найповніше розкрилася своєрідна риса обдарованості Фіцджеральда, яку критики визначають як «подвійне бачення», маючи на увазі його «здатність одночасно утримувати у свідомості дві прямо протилежні ідеї», що вступають одна з одною в конфліктні відносини, тим самим створюючи драматичний рух сюжету та розвиток характерів» [78, с. 86-90].

У «Великому Гетсбі» все і тримається на двоїстості головного персонажа, неясності його спонукань. Подвійним є сам сюжет (романтична інтрига, детективне розслідування, таємниця загибелі), але який містить серйозний, філософський зміст. Подвійними є мотиви дій персонажів другого плану (Джордан Бейкер, гості на прийомах Гетсбі), оскільки всі вони прагнуть розвіяти таємничість, яка огорнула героя задовго до того, як він з'явиться в оповіданні Ніка Керравея. Подвійність проявляється в зіставленні різних мотивів: карнавалу і трагедії, святковості та холодної обачності, веселощів та холодного омертвіння, любові та запродавства. Вся розповідь насичена метафорами, що своїм контрастом підкреслюють цю подвійну перспективу подій, що відбуваються в ньому.

Проблема життя в ілюзіях американської мрії, яка згодом видається «ошуканим очікуванням», породжує проблему соціальної нерівності, яка базується на відносинах між бідними і багатими людьми. Історія революції та краху мрії Гетсбі – це історія його трагічної спроби звикнути до рівня життя американських багатіїв. А.Н. Ніколюкін вважає, що яскрава уява Джея штовхає його до самоствердження на прикладі Бенджаміна Франкліна. Він захоплений

ідеєю стати мільйонером, хоча не знає, що це таке на практиці. Тим не менш, зв'язок Джея з «багатим світом» веде до його знищення, оскільки в самій концепції американської мрії є пастка [29, с.50].

Автор відчайдушно намагається викликати в долі головного героя відчуття таємничості та неоднозначності, і ці риси присутні навіть у образі Джея Гетсбі. На думку А. Зверєва, це відбувається через внутрішній конфлікт Джея двох несумісних бажань, абсолютно різнорідних початків. Одна з них – наївність, душевна простота, постійне сяйво «зеленого маяка» і зірки щастя, в які свято вірить Гетсбі. Інший – гострий розум, який звик до небезпечних, але водночас прибуткових ігор. Цей внутрішній конфлікт відображається в полярності цих двох абсолютно різних рис, які застосовні до Гетсбі [29, с.41-42].

Життя в ілюзіях також стало серйозною темою в особистому житті головного героя. Американську мрію втілює і його кохана Дейзі, яка за своїм соціальним статусом значно вища за головного героя, а тому подружнє життя з нею здається Гетсбі недосяжним. Все життя він женеться за думкою, що як тільки він стане багатим і заможним, Дейзі знову зустрінеться з ним і згадає про свої колишні почуття. Джею вдається розбагатіти, але, повернувшись до Дейзі, він забуває, що час змінює людей. Для такої доброзичливої людини, як Гетсбі, Дейзі виявляється занадто поверхневою і підлою. Як і Дейзі, Америка також не виправдовує очікувань тих, хто гнав за американською мрією.

Ще одна проблема, яка порушується в цьому романі, – це тема сім'ї та дружби. Незважаючи на те, що Джей Гетсбі – людина стримана і нікому не повідомляє про себе інформації, в кінці роману виявляється, що у нього був ласкавий батько, який знає всю історію свого сина. Пізніше головний герой подружився з оповідачем Ніком, який також підтримує і поважає його, тоді як всі інші проти Гетсбі. Проте навіть такі відносини не допомагають Джею усвідомити свою важливість і необхідність. Молодий чоловік продовжує ганятися за ефемерними почуттями, які врешті-решт підвели його.

Деякі американські літературознавці стверджують, що «Великий Гетсбі» – не просто хроніка століття джазу, а драматичне зображення наруги, якої зазнає наївна американська мрія в суспільстві запродавців. Інші ж дотримуються погляду, стосовно того, що роман «аж ніяк не оплакує крах американської цивілізації. Він журиться через вічне запізнення сьогоdnішнього дня, затиснутого між романтичною пам'яттю про минуле та романтичною обіцянкою майбутнього, яка постійно блимає перед нами [96].

Як можна помітити, роман «Великий Гетсбі» містить відображення трагізму та особливої образливої краси епохи джазу. Показуючи безглуздість концепції американської мрії та її несумісність із буржуазними цінностями, автор оплакує цю мрію та шкодує про її недосяжність. Проте важливо зазначити, що проблематика цього роману виходить за межі традиційного поняття «ще одна сумна казка про епоху джазу». Справедливо вважати, що сенс роману не обмежується розглянутими вище проблемами і потребує подальшого розкриття в процесі продовження літературознавчого та історичного аналізу. Таким чином, переосмислення значення творчості Фіцджеральда, ролі та місця «Великого Гетсбі» в американській літературі XX століття продовжується. За загальним визнанням, цей блискучий за формою та стилем роман є яскравим зразком американської словесності першої половини XX століття. На закінчення можна сказати, що роман «Великий Гетсбі» вважається однією з культових книг XX століття. В авторитетному оксфордському списку «Ста головних книг століття» цей роман посів друге місце, поступившись лише «Уліссу» У. Джойса [28, с. 253].

Отже, за підсумками аналізу нами розкрито проблематику досліджуваного твору Ф. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» та стисло відображено основні лінії змісту твору. Аналіз дав можливість простежити наявність у художній композиції твору великої кількості художніх деталей, що зумовлює подальші дослідження та необхідність характеристики і виявлення художніх деталей за їх типами.

2.2 Описові деталі

Як зазначалось в попередньому розділі, описові художні деталі спрямовані на створення зорової картини описуваного. Найчастіше вони представлені невід'ємною частиною образів природи та зовнішності. Ці два образи значно виграють від використання такого типу художніх деталей, оскільки створюють відчуття фізичної досяжності об'єкта та співавторства читача [37, с.110].

Стиль «Великого Гетсбі» витончений та елегантний, написаний автором із використанням розширених метафор, образних засобів та поетичної мови, щоб створити відчуття ностальгії та втрати. Протягом усього роману Нік посиляється на той факт, що він створює письмову розповідь про минулий час – той, який він згадує з ностальгією та ніжністю. Одним із слів, які найчастіше зустрічаються в книзі є «час». Слово «минуле» також часто з'являється, натякаючи на акт пам'яті та пригадування.

Описові художні деталі відіграють значну роль у романі «Великий Гетсбі» і виконують у ньому свої прямі функції. Образ вечірки як втілення багатства та розкішного життя, які є складовими концепції американської мрії, виявляється одним із головних мотивів у романі. Здається, зміст їхніх описів затьмарює метафоричну сторону. Вечірки Гетсбі, житло Міртл, спогади про бали в часи молодості Дейзі – усі ці детальні описи, що враховують такі найдрібніші факти, як згадка про кількість корзин із фруктами та час, який потрібен, щоб отримати з них сік – не просто так. Це – частина урочистостей, які відображають неповторний образ того часу. Це – частини одного з лейтмотивів оспівування теми життя, навколо якого гуртуються інші образи, що розгортають тему життєвих захоплень. Варто проілюструвати ці мотиви та розглянути їх більш детально.

Так, відвідуючи одну з вечірок у Міртлі, оповідач згадує наступне:

Eng.: «I wanted to get out and walk eastward toward the park through the soft twilight, but each time I tried to go I became entangled in some wild, strident argument which pulled me back, as if with ropes, into my chair. Yet high over the city

our line of yellow windows must have contributed their share of human secrecy to the casual watcher in the darkening streets... I saw him too, looking up and wondering. I was within and without»[96, p.40].

Укр.: «Я хотів вийти і піти на схід до парку крізь м'які сутінки, але кожного разу, коли я намагався піти, я заплутувався в якійсь дикій, різкій суперечці, яка тягнула мене назад, наче мотузками, у крісло. І все ж високо над містом наша лінія жовтих вікон, мабуть, додала свою частку людської таємниці випадковому спостерігачу на вулицях, що сутеніють... Я теж бачив його, дивлячись угору й дивуючись. Я був всередині і зовні» [81].

Розташування квартири, в якій проводиться вечірка, уособлює відокремлення людей з вищих верств суспільства від «звичайних» людей. Квартира розташована на верхньому поверсі, який настільки високо, що здається майже недоступним, як і люди, що належать до вищого суспільства, які знаходяться в ній і за ними можна спостерігати лише знизу. Використання пасивного стану в словах «тягнув мене назад» і пасивного прикметника «заплутаний» викликає у нас відчуття тиску та відсутності незалежності з боку Ніка. Оксюморон «всередині і зовні» може сигналізувати про внутрішній конфлікт оповідача: незважаючи на те, що він фізично перебуває в квартирі, його свідомість усе ще «зовні», що може бути викликано відчуттям дискомфорту Ніка в компанії неблизьких йому людей.

Іншим прикладом, який можна навести, є опис оповідачем вечірок Гетсбі:

Eng.:»By seven o'clock the orchestra has arrived – no thin five piece affair but a whole pit full of oboes and trombones and saxophones and viols and cornets and piccolos and low and high drums' ... the cars from New York are parked five deep in the drive, and already the halls and salons and verandas are gaudy with primary colors and hair shorn in strange new ways and shawls beyond the dreams of Castile» [96, p.44].

Укр.: «О сьомій годині оркестр прибув – не якийсь там жалюгідний квінтет, а ціла яма, повна гобоїв, тромбонів, саксофонів, альтів, корнетів, пікколо, низьких і високі барабанів... машини з Нью-Йорка припарковані перед

домом у п'ять рядів, і в залах, у вітальнях, на верандах, що міняються всіма фарбами веселки, можна побачити зачіски, зроблені за останнім неймовірним криком моди, і шалі, які не снилися навіть кастильським модницям» [81].

У цьому уривку Нік Керравей продовжує перераховувати речі, які можна було побачити на вечірках. Цікаво те, що попередній абзац, у якому розповідалося про гуляння Джея, написаний у минулих часах, тоді як, починаючи з цього місця, автор одразу починає вживати теперішні часи, що, безперечно, надає більшої життєвості декораціям і дає нам, як читачам, змогу поглянути на події разом з оповідачем. Велике розмаїття перерахувань і навмисне повторення сполучника «і» допомагає нам уявити масштабність вечірок Гетсбі та захоплення ними оповідача. Синекдоха, використана тут (зачіски, зроблені за останнім неймовірним криком моди, і шалі, які не снилися навіть кастильським модницям), натякає на безліч людей і речей, присутніх на вечірці, які, хоч і яскраві та екстравагантні соло, але складаються в один калейдоскоп свята та гультяйства.

Eng.: «The bar is in full swing and floating rounds of cocktails permeate the garden outside until the air is alive with chatter and laughter and casual innuendo and introductions forgotten on the spot and enthusiastic meetings between women who never knew each other's names» [96, p.44].

Укр.: «Бармени тільки встигають наливати, таці з коктейлями пропливають між деревами саду, і вже саме повітря стає п'яним і дзвінким від говору й сміху, побіжного обміну новинами, схожими на плітки, побіжних знайомств, що за хвилину будуть забуті, й палких вітань, якими обмінюються дами, що ніколи не знали одна одну на ім'я» [81].

Оповідач також згадує «за хвилину забуті знайомства» та «палкі вітання, якими обмінюються дами, які ніколи не знали імен одна одної», що служить натяком на підроблену дружлюбність і ефемерне почуття єдності. Такий ентузіазм, з яким люди відвідують ці вечірки, свідчить про їхнє прагнення «доторкнутися» до життя, про яке вони могли тільки мріяти, і «приміряти» особистість людей з «вищого суспільства».

У «Великому Гетсбі» описування часто використовується для розкриття сутності героїв роману.

Фіцджеральд описує Гетсбі як надзвичайно витонченого, стильного та елегантного персонажа, і плавні, музичні речення роману підкреслюють це враження. Однак, якщо говорити про інших персонажів, то піднесена, метафорична мова часто створює іронічний контраст із грубою природою самих героїв. Багато його описів містять відтінок глузування, а найбільш співчутливі, сумні уривки збережені для персонажів Гетсбі та Ніка.

Перший опис Дейзі відображає її привабливість через такі образи, як «її низький хвилюючий голос» (*'her low, thrilling voice'*) і «яскраві очі та яскраві пристрасні вуста» (*'bright eyes and a bright passionate mouth'*). Описуючи Дейзі таким чином, Фіцджеральд показує читачеві, чому Гетсбі та Том хочуть зберегти свою владу над нею, адже вона така чарівна. Крім того, цей опис також розкриває характер Ніка, оповідача, який описує Дейзі. Можливо, створюючи її за допомогою цієї романтичної мови, Нік хоче, щоб читач ще більше не любив її, коли цей її образ ангела та прекрасної дівчини в кінці знищується - «вони були недбалими людьми, Том і Дейзі» (*'they were careless people, Tom and Daisy'*). У цьому сенсі описова мова може виділити Ніка як ненадійного оповідача, оскільки він адаптує свій опис персонажів, намагаючись змінити думку читача про них. Це очевидно в його описі Гетсбі:

Eng.: «there was something gorgeous about him (...) a romantic readiness such as I have never found in any other person» [96].

Укр.: «у ньому було щось чудове (...) така романтична готовність, якої я ніколи не бачив ні в одній людині» [81].

Цей опис не тільки розкриває романтизм Ніка, але й є першою зустріччю читача з Гетсбі в романі, і оповідач має на меті вплинути на нашу думку про героя ще до знайомства із ним. Таким чином, описова мова не лише розкриває природу персонажів, але й те, куди Нік має намір йти в романі.

Опис долини попелу є ключовим для історії, оскільки саме з цього місця бере початок негатив і зловісний кінець роману. Такі прикметники,

як «гротескний» ('grotesque'), «безлюдний» ('desolate') і «жахливий» ('ghastly') використовуються для опису обстановки, насичуючи долину відчуттям депресії, що повністю контрастує з декадентським гламуром Нью-Йорка та макрокосмосом американської мрії.

Фіцджеральд протиставляє красу багатства Б'юкенена гротескній бідності долини, але, зводячи їх обох разом, розуміємо, що один не може функціонувати без іншого, щастя однієї людини залежить від нещастя іншої. Рекламний щит із «очима доктора Т. Дж. Еклеберга» описується як:

Eng.: «blue and gigantic' and the eyes' retinas 'are one yard high» [96].

Укр.: «блакитні та гігантські», а сітківка очей «висотою в один ярд» [81].

Таке враження від цього гнітючого знака є символом нищівного впливу капіталізму та способу життя жителів Східного Нью-Йорка на тих, хто живе в долині, використовуючи таку негативну мову [106].

Отже, у підсумку аналізу було виявлено 7 характерних для роману прикладів описових деталей та проаналізовано контекст їх вживання та місце цих деталей у згальній художній концепції твору. Як можна помітити, описові деталі відіграють значну роль не лише у створенні достовірності декорацій, а й розкривають приховані значення та дозволяють читачам інтерпретувати отриману інформацію. Святкування життя в рамках концепції свята виявляється одним із лейтмотивів роману «Великий Гетсбі», який містить інші проблемні питання, такі як соціальна нерівність, удавання, фальшиві цінності тощо.

2.3 Уточнювальні деталі

Уточнювальні деталі використовуються для того, щоб справити враження достовірності образу шляхом фіксації його другорядних деталей. Цей тип художніх деталей також надзвичайно корисний для опису персонажів, оскільки уточнення деталей стосується їхнього навколишнього світу, а речі можуть багато розповісти про своїх власників. Таким чином, уточнювальні

деталі беруть участь у створенні антропоцентричного спрямування літературного твору без безпосередньої згадки про людину [37, с.111].

Роман «Великий Гетсбі» містить численні уточнювальні деталі, які беруть участь у створенні достовірності образів і документальної об'єктивності описуваних подій. Так, наприклад, у романі можна простежити деталі, які відносяться до образу Джея Гетсбі разом з епохою, в якій він живе. Розмова між Ніком Керравеєм і Джеєм Гетсбі, коли останній розповідає своєму другові про своє походження, може бути наочним прикладом. Говорячи про свою освіту, Гетсбі каже:

Eng.: «I was brought in America but educated at Oxford, because all my ancestors have been educated there for many years. It is a family tradition» [96, p.71].

Укр.: «Я виріс в Америці, але отримав освіту в Оксфорді, тому що всі мої предки здобували там освіту протягом багатьох років. Це сімейна традиція" [81].

Тут згадується один із найвідоміших вищих навчальних закладів у всьому світі. Незважаючи на те, що читач ніколи не міг його відвідати чи навчатися, все ж загальновідомо, що цей університет є не лише престижним, але й має традицію, що в ньому навчаються представники різних поколінь однієї родини. Таким чином Гетсбі відчайдушно намагається приховати своє справжнє походження і переконати оточуючих, що в його жилах тече «блакитна кров», що є проблемою його самоідентифікації через прагнення бути частиною «вищого суспільства».

Інша проблема, яка робить образ Джея Гетсбі достовірним – це згадка про участь у Першій світовій війні:

Eng.: «In the Argonne Forest I took two machine-gun detachments so far forward that there was a half-mile gap on either side of us where the infantry couldn't advance. We stayed there two days and two nights, a hundred and thirty men with sixteen Lewis guns, and when the infantry came up at last they found the insignia of the German divisions among the piles of dead» [96, p.72].

Укр.: «В Аргоннському лісі я вивів два кулеметні загони так далеко вперед, що з обох боків від нас залишився проміжок у півмилі, куди піхота не могла просунутися. Ми пробули там два дні та дві ночі, сто тридцять чоловік із шістнадцятьма гарматами Льюїса, і коли піхота нарешті підійшла, вони знайшли серед куп убитих знаки своїх німецьких дивізій» [81].

Тут Джей розповідає про свою доблесть на війні, і навіть якщо читач сам не бачив усіх цих подій, ця картина все одно достовірна, оскільки всі пам'ятають про неї з уроків історії. Детальний опис того, чим був оточений Гетсбі, робить героя ще достовірнішим. У цьому уривку відстежено плавний перехід від походження Джея до його власних досягнень, які, на його думку, також сприяють його зображенню як благородної, видатної людини. Після цього опису Джей показує свою медаль із знаком «Major Jay Gatsby For Varlour Extraordinary», що є ще однією деталлю, яка є доказом його слів.

Іншим прикладом, який міг би доречно проілюструвати цей тип художніх деталей, є опис життя Дейзі після її розлуки з Гетсбі:

Eng.: «All night the saxophones wailed the hopeless comment of the 'Beale Street Blues' while a hundred of pairs of golden and silver slippers shuffled the shining dust» [96, p.163].

Укр.: «Всю ніч саксофони голосили безнадійні скарги «Блюз Біл-стріт», у той час як сотні пар золотих і срібних тапочок товкли мерехтливий пил» [81].

У романі яскраво відображена епоха джазу, а посилення на пісню «Beale Street Blues» у виконанні Луї Армстронга також значно сприяє створенню достовірної декорації, хоч і може здатися зовсім несуттєвим. З п'ятдесятих років минулого століття ця пісня асоціюється з традиційним джазом, і навіть якщо читач не знайомий з цим музичним твором, слово «блюз» вказує на джаз.

Під час візиту оповідача до Міртл, у її квартирі Нік помічає наступне:

Eng.: «Several copies of Town Tattle' lay on the table together with a copy of 'Simon Called Peter» [96, p.32].

Укр.: «На столі лежало «Кілька примірників Міської балачки» разом із примірником «Саймона на ім'я Пітер» [81].

«Town Tattle» — це жовта преса 1920-х років, де детально розповідається про життя та подвиги багатіїв та яка є не лише «продуктом того часу», а й сигналізує про інтерес до людей із вищих соціальних верств. «Саймон на ім'я Пітер» також є деталлю, яка підкреслює епоху, в якій відбуваються події, адже він вважається бестселером в Америці 1921 року. Це – невеликі, але водночас важливі атрибути того періоду, а згадка про них беззаперечно сприяє створенню правдоподібності всієї картини.

Іще один приклад уточнювальної деталі наведено на основі фрагменту, коли вирішивши повернутися додому, до провінційного життя, гнітючого і нестерпного, але знайомого спогадами дитинства та юності, Нік довго пам'ятає видіння Нью-Йорка, яке містичним чином оволоділо ним та описує його, уточнюючи численні деталі:

Eng.: «West Egg still dreams of me in a dream, like a night scene of El Greco's brush: a cluster of buildings of monotonous but whimsical architecture, frowning under a dark, overhanging sky, in which the disc of the moon glows faintly. In the foreground, four gloomy men in tails carry a stretcher on which lies a drunken woman in a white evening dress. Her hand hangs down, and diamonds glitter coldly on her fingers. Solemnly silent men turn to the house - not the one they need» [96].

Укр.: «Вест Егг досі сниться мені уві сні, схожому на нічну сцену, написану пензлем Ель Греко: скупчення будинків одноманітної, але химерної архітектури, що хмуряться під темним, навислим небом, у якому слабо світиться місячний диск. На передньому плані четверо похмурих чоловіків у фраках несуть носилки, на яких лежить п'яна жінка в білій вечірній сукні. Її рука звисає, а на пальцях холодно блищать діаманти. Урочисто мовчазні чоловіки звертаються до будинку — не того, що їм потрібен» [81, с. 187].

Як бачимо, із проаналізованих найбільш яскравих 5 прикладів уточнювальних (конкретизуючих) деталей, зважаємо на те, що їх конкретизація відіграє значну роль у створенні достовірності декорації та оточуючих її

персонажів. Деталі можуть варіюватися залежно від їхньої значущості – від яскравого опису військових дій до посилок на певні журнали та книги, популярні в описуваний період. Проте, незважаючи на розміри, вони є частиною автентичної атмосфери, яка, безумовно, впливає на правдоподібність персонажів, адже антропоцентричність залишається однією з головних характеристик конкретизації художніх деталей.

2.4 Характерологічні деталі

Основним актуалізатором антропоцентричності літературного твору є характерологічна художня деталь. Цей тип деталей розкиданий по всьому тексту. Замість того, щоб давати розгорнуту і концентровану характеристику персонажа, автор викладає окремі подробиці. Зазвичай їх показують як щось уже відоме, а не нове. Характерологічна деталь створює відчуття усунення авторської точки зору і дозволяє читачеві самостійно дійти висновку [37, с.114].

Також можна побачити як оповідач роману, молодий продавець Нік Керравей, описує Джея Гетсбі, коли він вперше особисто зустрічається з цією людиною:

Eng.: «It was one of those rare smiles with a quality of eternal reassurance in it, that you may come across four or five times in life. It faced – or seemed to face – the whole eternal world for an instant, and then concentrated on you with an irresistible prejudice in your favor. It understood you just as far as you wanted to be understood, believed in you as you would like to believe in yourself, and assured you that it had precisely the impression of you that, at your best, you hoped to convey» [96].

Укр.: «Це була одна з тих рідкісних, сповнених невичерпної впевненості усмішок, які ви можете зустріти чотири чи п'ять разів у житті. Якусь мить вона мов би осягає все суще, а потім виділяє з нього вас і раз й назавжди віддає вам цілковиту перевагу. Ви відчуваєте, що вас розуміють настільки, наскільки вам хотілось би та вірять у вас так, як ви вірите самі в себе і, звичайно,

сприймають вас саме так, як вам найбільше хотілося б, щоб вас сприймали» [81].

У цьому описі, зосередженому на особливій манері Гетсбі посміхатися, він передає легку, впевнену, майже магнетичну харизму Гетсбі. Величезною частиною привабливості Гетсбі є його здатність змусити будь-кого відчувати себе найважливішою людиною в кімнаті. Ця якість віддзеркалює власне раннє сприйняття Ніком Гетсбі: відчувати надзвичайне щастя бути його другом, коли так багато інших навіть ніколи не зустрічали його особисто. Однак цей уривок також віщує майстерність Гетсбі та здатність одягнути будь-яку маску, яку хтось хоче бачити.

Наприклад, коли оповідач відвідує Дейзі, вона згадує наступне:

Eng.: «Tom's getting profound, he reads deep books with long words with them» [96, p.16].

Укр.: «Том стає глибоким, він читає глибокі книги з довгими словами» [81].

Автор не згадує жодних рис Дейзі, але ці слова приводять до висновку, що вона досить поверхнева і малодушна жінка, оскільки не може навіть назвати літературу, якою цікавиться її чоловік, нібито через невміння оцінити це. Інша причина цього – її байдужість до чоловіка, оскільки вона вийшла заміж заради грошей.

Під час розмови Тома з Дейзі про її подружнє життя вона каже йому:

Eng.: «Well, she was less than an hour old and Tom was God knows where. I woke up out of the ether with an utterly abandoned feeling, and asked the nurse right away if it was a boy or a girl. She told me it was a girl, and so I turned my head away and wept. I'm glad it's a girl. And I hope she'll be a fool – that's the best thing the girl can be in this world, a beautiful little fool» [96, p.21].

Укр.: «Ну, їй було менше години, а Том був Бог знає де. Я відійшла від наркозу з почуттям абсолютної покинутості й одразу запитала акушерку, хлопчик це чи дівчинка. Вона сказала мені, що це дівчинка, тож я відвернула голову й заплакала. Я рада, що це дівчинка. І я сподіваюся, що вона буде

дурепою – це найкраще, чим дівчина може бути в цьому світі, красивою маленькою дурепою» [81].

Тут можна дійти висновку, що Дейзі знає про «пригоди» свого чоловіка і сприймає це як належне, що позбавляє її жіночої гордості та поваги. Крім того, вона настільки цинічна, що бажає такої ж долі власній дочці, мабуть, тому, що вважає роль жертви найкомфортнішою та найлегшою. Найбільше в цьому житті Дейзі цінує свій фінансовий комфорт і становище в суспільстві.

Іншою ілюстрацією, яку тут можна навести, є розмова між Ніком Керравеєм і Гетсбі, де останній згадує наступне:

Eng.: «... so I thought you ought to know something about me, I didn't want you to think I was just some nobody» [96, p.73].

Укр.: «... тому я подумав, що ви повинні знати щось про мене, я не хотів, щоб ви думали, що я просто якийсь нікчема» [81].

Тут Гетсбі вирішує бути більш активним і розповісти сусідові про себе. Джей має особливий образ себе, який він відчайдушно намагається нав'язати іншим людям і навіть самому собі, оскільки його головний страх — бути «ніким». Головний герой страждає від своєї зайвості в суспільстві, до якого він прагнув, але намагається це приховати.

Іншим прикладом, який можна згадати тут, є сцена, де Нік і Дейзі відвідують будинок Гетсбі, і останній каже:

Eng.: «My house looks well, doesn't it? See how the whole front of it catches the light» [96, p.98].

Укр.: «Мій будинок виглядає добре, чи не так?» Подивіться, як уся його передня частина вловлює світло» [81].

У цій сцені він намагається показати Дейзі своє багатство, а його будинок втілює його амбіції. Тут, у своєму «новому житті», він вимагає захоплення і визнання, тому постійно привертає увагу інших до того, що йому вдалося здобути.

Аналізуючи постать Тома Б'юкенена, одного із перших персонажів, яких зустрічаємо, окрім оповідача Ніка Керравея, можна дізнатися, що:

Eng.: «...one of the most powerful players ever to play football in New Haven ... one of those men who achieve such acute limited skill at the age of twenty-one...» [96].

Укр.: «...один із наймогутніших гравців, які коли-небудь грали у футбол у Нью-Гейвені ... один із тих чоловіків, які досягають такої гостро обмеженої майстерності у двадцять один рік...» [81].

Звідси дізнаємося від Керравея, що Том доводить стереотип про багатого білого чоловіка 1920-х років до нових крайнощів. З цього опису виникає враження, що Том був великою людиною в університетському містечку та, ймовірно, мав високий ступінь власної значущості.

Побачивши Тома Б'юкенена вперше після коледжу, Керравей розмірковує про його зовнішність і поведінку як старшого чоловіка, описуючи:

Eng.: «He was now a stout man in his thirties with straw hair... Two glowing arrogant eyes dominated his face and gave him the appearance of always leaning forward aggressively... you could see a large set of muscles shifting as his shoulder moved... It was a body capable of enormous pressure - a brutal body...» [96].

Укр.: «Тепер він був міцним тридцятирічним чоловіком із солом'яним волоссям... Два сяючих зарозумілих ока домінували на його обличчі і давали йому такий вигляд, ніби він завжди агресивно нахилиється вперед... можна було побачити, як великий набір м'язів зміщувався, коли його плече рухалося... Це було тіло, здатне на величезний тиск – жорстке тіло...» [81].

Відтак, завдяки характерологічним деталям, що тут використовуються, складається враження, що Том суворий і владний чоловік, людина, яка проектує уособлення сили і за статуєю, і за типом характеру.

Невдовзі після першої зустрічі з Томом Б'юкененом читач зустрічає чарівну Дейзі Б'юкенен. За своєю формою написання Фіцджеральд виходить за межі очевидної характеристики Дейзі до опису впливу її голосу на оточуючих:

Eng.:» “It was the kind of voice that the ear follows up and down, as if each speech were an arrangement of notes never to be played again. Her face was sad and

sweet with bright things... there was an excitement in her voice that was hard to forget for the people who cared about her...» [96].

Укр.: «Це був той тип голосу, за яким вухо слідкує вгору та вниз, ніби кожна промова – це аранжування нот, які ніколи більше не будуть зіграні. Її обличчя було сумним і милим із яскравими рисами... в її голосі було захоплення, яке важко було забути людям, яким не було байдуже на неї ...» [81].

Як можна помітити, автор, використовуючи характерологічні деталі, описав Дейзі чарівно. Настільки, що у читача складається чітке враження, що особистість Дейзі магнетична, а її приголомшлива чарівність захоплює людей і тягне їх до себе.

Ф. Скотт Фіцджеральд часто спів ставляє персонажів один з одним. Одним із найкращих прикладів цього є Джордж і Міртл Вілсон.

Eng.: «*George Wilson was a blond, soulless man, anemic and barely handsome. ...in his light blue eyes, a faint hope flashed*» [96].

Укр.: «Джордж Вілсон був білявим, бездушним чоловіком, хворим на анемію та ледь красивим. ...у його світло-блакитних очах спалахнула тьмяна надія» [81].

Керравей описує Джорджа та його оточення безрадісно. Чоловік здається зламаним і переможеним, жертвою поганих обставин. Тим часом дружина Джорджа Вілсона схожа на «дріт під напругою»:

Eng.: «*...in her face... there was not a single facet or glimmer of beauty, but there was an immediately perceptible vitality, as if the nerves of her body were constantly smoldering*»[96].

Укр.: «...на її обличчі... не було жодної грані чи проблеску краси, але в ній була відразу помітна життєва сила, ніби нерви її тіла постійно тліли» [81].

Отож, вдалося виявити 10 характерологічних художніх деталей, які повною мірою дозволяють відстежити особливості їх вживання у тексті. Із здійсненого аналізу, загалом характерологічні художні деталі дають змогу читачам розкрити різні властивості головних героїв, про які прямо не йдеться. Аналіз окремих рядків, які, здавалося б, не мають особливого сенсу, дає змогу

дійти висновку на основі власного досвіду. Роман «Великий Гетсбі» є високоантропоцентричним і містить численні художні деталі, які дозволяють не просто поглянути на внутрішній світ героя, а й проаналізувати його крізь призму проблематики роману.

2.5 Імпліцитні деталі

Ментальна концепція автора, яка існує як абстрактна ідея у свідомості творця задовго до створення ним художнього твору, мовно втілюється ним за допомогою прихованих значень слів, так званих імпліцитів або символів. Вони виявляються під час детального і вдумливого аналізу твору.

Імпліцитні художні деталі відзначають зовнішню характеристику явища, яка сигналізує про його неявний зміст. Завдяки концептуальному аналізу фахівці досліджують масивні текстові структури, визначають способи їх відтворення іншою мовою та вміють включати їх у концептуальну систему іншої культури. Створюється образ стосунків між героями або між персонажем і дійсністю. Його основна мета – створення підтексту.

Наприклад, під час розмови з оповідачем Том згадує наступне:

Eng.: «It's up to us, who are the dominant race, to watch out or these other races will have control of thing» [96, p.17].

Укр.: «Це наше завдання, домінантної раси, пильнувати, інакше ці інші раси матимуть контроль над ситуацією» [81].

Цей конкретний момент розкриває бачення Томом реальності, оскільки, судячи з цих слів, можна прийти до висновку, що ця людина досить радикальна та має расистські настрої. Том, схоже, не має жодної терпимості чи поваги до расової різноманітності. Натомість він боїться втратити свої позиції навіть у такому глобальному сенсі, як домінування своєї раси.

У тій самій сцені Дейзі додає до його слів:

Eng.: «We've got to beat them down» [96, p.17].

Укр.: «Ми повинні перемогти їх» [81].

Цей рядок демонструє не лише обмежений розум Дейзі, оскільки вона погоджується з тим, про що ніколи належним чином не думала, але й її безхарактерність. Вона звикла бездумно слідувати за думкою чоловіка, якою би вона не була. Таким чином, можна дійти висновку, що вона не просто неглибока і обмежена, але і має слабку позицію у стосунках з чоловіком.

Іншим прикладом є перша зустріч оповідача з Гетсбі, яку він описує так:

Eng.: «He smiled understandingly – much more than understandingly. It was one of those rare smiles with a quality of eternal reassurance in it, that you may come across four or five times in life; it understood you so far as you wanted to be understood, believed in yourself, and assured you that it had precisely the impression of you that, at your best, you hoped to convey» [96, p.53].

Укр.: «Він посміхнувся з розумінням – набагато більше, ніж з розумінням. Це була одна з тих рідкісних посмішок, що наповнені безмежною впевненістю, які ви можете зустріти чотири чи п'ять разів у житті; він зрозумів вас настільки, наскільки ви хотіли, щоб вас зрозуміли, повірив у вас самих і запевнив вас, що у нього склалося саме те враження про вас, яке ви, якнайкраще, сподівалися передати» [81].

Оскільки оповідач описує своє перше враження від Джея, можна відразу припустити, що Нік ставиться до нього позитивно з перших хвилин їхнього знайомства. Вже на цьому етапі варто констатувати, що Джей зіграє значну роль у житті оповідача і ця зустріч є доленосною.

Пізніше можна переконатися у правдивості згаданого вище, коли Нік, залишивши Джея біля будинку Дейзі вночі, стверджує:

Eng.: «They're a rotten crowd! You're worth the whole damn bunch put together» [96, p.167].

Укр.: «Вони – натовп нікчем! Ти вартий цілої клятої купи разом узятих» [81].

Тут не лише захоплення оповідача Гетсбі, який вважав його справді «великим», а й розчарування Ніка та його зневага до Дейзі та її чоловіка. Нік Керравей вважає Гетсбі єдиною щирою людиною, яка заслуговує на повагу

і захоплення. Таким чином, можна помітити, що перше позитивне враження від Гетсбі переросло в тісну дружбу та визнання з боку Ніка.

Романтичний образ головного героя автор підкреслюється детальним описом його загадкової особи, що передбачає аспект досягнення «американської» мрії:

Eng.: «If personality is an unbroken series of successful gestures, then there was something gorgeous about him, some heightened sensitivity to the promises of life, as if he were related to one of those intricate machines that register earthquakes ten thousand miles away» [96].

Укр.: Якщо міряти особистість напругою її поривань, то він був особистістю надзвичайною, наділеною якоюсь загостреною чутливістю до всього, що може пообіцяти йому життя; він був немовби частиною одного з тих складних приладів, що реєструють підземні поштовхи на відстані десятків тисяч миль [81].

Відчуженість постійно супроводжує «мрійників» навіть на помпезних вечірках Гетсбі. Там оповідач відчувається некомфортно:

Eng.: «...I slunk off in the direction of the cocktail table — the only place in the garden where a single man could linger without looking purposeless and alone» [96].

Укр.: «...я поплентався до столу з коктейлями — єдиного місця в саду для самотнього гостя, який не хоче виглядати безглуздим і зайвим» [81].

Without looking purposeless and alone натякає на концепт ефемерної єдності, нерозривно пов'язаного з феноменом американської мрії. Можна припустити, що цією фразою автор передає прагнення «мрійників» до єдності та згуртованості, але описує і зворотну сторону постійного пошуку втілення своєї мрії – невідповідність стандартам інших, відчуженість і незадоволення собою.

Ще одна деталь, яка цікаво розкриває атмосферу сцени та стосунки між героями, — це посилення на погоду. Перед сценою скандалу і жахливої аварії оповідач згадує:

Eng.: «The next day was broiling, almost the last, certainly the warmest, of the summer» [96, p.123].

Укр.: «Наступний день був гарячим, майже останнім, безумовно, найтеплішим за все літо» [81].

Після цього кілька разів повторюється тема спекотної погоди. Тут погоду можна порівняти з емоційним кліматом і внутрішнім станом героїв, який теж сповнений напруги. Ця маленька, здавалося б, незначна деталь готує читача до наступних подій, які, безперечно, будуть неприємними. Цей спосіб не новий в літературі, а спекотна і задушлива погода зазвичай є провісником неприємностей, що насуваються. У нашому випадку це серйозна сварка між Гетсбі і Томом.

Аналіз імпліцитних художніх деталей та їх вибірка із аналізованого твору, дозволити визначити 6 типових прикладів відображення цієї деталі. Як вдалося помітити, важко переоцінити роль неявних деталей у трактуванні внутрішнього стану героїв, їхніх стосунків між собою та з дійсністю. Автор дозволяє нам проникнути в глибший зміст речей, згадуючи несуттєві явні деталі, які утворюють цілісну картину, готову до інтерпретації. Цей вид художньої деталі є незамінним у створенні підтексту в літературному творі.

Висновки до розділу 2

У результаті дослідження, розглянуто функції всіх чотирьох типів художньої деталі цього роману, які беруть участь у створенні цілого спектру проблем, що розглядаються при аналізі роману, та проілюстровано їх прикладами.

Перший тип художніх деталей був описовим. Взявши до прикладу описану в романі тему оспівування життя в контексті урочистостей, перевірено роль цього типу художніх деталей у створенні відчуття фізичної відчуженості людини. Із тексту виокремлено 7 найбільш яскравих прикладів описових деталей та дійдено висновку, що автор регулярно використовував цей тип художніх деталей, описуючи урочистості, які згадуються в тексті (вечірки

у Джея Гетсбі, посиденьки у Міртл і тд). Автор не нехтував цим типом деталей і описуючи головних героїв, аби через них розкрити теми соціальної нерівності та фальшивих цінностей.

Проаналізувавши уточнювальний тип художніх деталей, визначено, що незалежно від розміру, ці деталі сприяють створенню антропоцентричності літературного твору та дозволяють читачеві повірити в описану дійсність і персонажів, які в ній знаходяться. Створенню документальної об'єктивності описуваних подій, безумовно, сприяють такі деталі, як опис війни, звернення до художньої літератури та музичні твори. Було обрано 5 найяскравіших прикладів використання цього типу художніх деталей та дійдено висновку, що згадуючи про такі притаманні описуваній добі специфічні поняття, як університет Оксфорд, Перша світова війна, Аргонський ліс та творчість Луї Армстронга, автор додав персонажам та декораціям достовірності, що, безумовно, вплинуло на загальну достовірність твору та його антропоцентричність.

У результаті аналізу твору, було виявлено 10 характерологічних художніх деталей, які повною мірою дозволяють відстежити особливості їх вживання у тексті. Розгляд характерологічних деталей у романі привів до висновку, що вони є незамінною частиною створення антропоцентризму, оскільки дозволяють аналізувати внутрішній світ героїв за допомогою згаданих автором підказок. Використання автором цього типу художніх деталей дало можливість зазирнути глибше у внутрішній світ Джея Гетсбі, який намагався видавати себе за того, ким він не є; магнетичної, але поверхневої Дейзі Б'юкенен, яка вибрала ефемерне сімейне щастя та сите життя; суворого і владного Тома Б'юкенена, який проектував у собі образ хулігана як зовні, так і всередині. Такий тип художніх деталей дозволяє автору зробити крок назад і створити у читача відчуття співтворчості, що, зрештою, безперечно сприяє якості подальшого аналізу.

Аналіз імпліцитних художніх деталей та їх вибірка із твору, дозволили визначити 6 типових прикладів відображення цього явища. Проілюструвавши

деякі риси, що належать тому чи іншому персонажу, розглянуто їхній внутрішній стан і взаємозв'язки один між одним, оскільки цей тип спрямований на те, щоб проникнути у внутрішню суть явища та розкрити її за допомогою тлумачення зовнішніх ознак. У ході дослідження було дійдено висновку, що автор неодноразово використовував цей тип художніх деталей для того, аби дозволити читачеві помітити, здавалося б, неочевидні характеристики, якими володіли Джей Гетсбі та Том Б'юкенен – представники двох полярних світів.

Підсумовуючи сказане, у цьому розділі досліджено роль художніх деталей у романі «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда і дійдено висновку, що кожен тип реалізує свої прямі функції в романі і важливий для реконструкції достовірної і цілісної картини.

РОЗДІЛ 3

ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ У РОМАНІ Т.МАННА «БУДДЕНБРОКИ»

У межах третього розділу наукової роботи було проаналізовано зміст та проблематику роману Т.Манна «Будденброки». Це дало можливість встановити, основну ідею та мету твору, а також пропрацювати його зміст з метою визначення художніх деталей, зокрема: описових, уточнювальних, імпліцитних, характерологічних.

3.1 Зміст та проблематика роману Т.Манна «Будденброки»

Роман «Будденброки» розпочато Томасом Манном у жовтні 1896 року. У «Будденброках» переплітаються ознаки сімейного, психологічного, реалістичного та історичного роману. Лейтмотивом твору стало руйнування давніх буржуазних традицій. Його уособлює зображене в романі виродження класичної сім'ї купців у німецькому місті Любеку. Події у творі відбуваються з осені 1835 року до кінця 70-х років XIX століття [77].

Спочатку автор ставив за мету зобразити в романі історію власної сім'ї (переважно старших родичів), проте згодом біографічна оповідь перетворилася на художню та розтягнулася на чотири покоління героїв, яких об'єднувала одна сімейна історія [77]. Спочатку захопившись постаттю чутливого молодого Ганно Будденброка, нащадка любителя музики з жахливими зубами та жалюгідним травленням, чия смерть від тифу знаменує собою кінець роду, Манн планував переказати історію Ганно. Поступово потреба в пояснювальній основі відштовхнула Манна на два покоління назад до батька Ганно, вибагливого сенатора Томаса Будденброка. Він звернувся до своєї родини за матеріалами: північнонімецькими рецептами, сімейними плітками, соціальною історією Любека, медичними деталями.

Протягом наступних двох з половиною років Манн писав роман – спочатку в Римі, а потім у Мюнхені, де він працював редактором сатиричного тижневика *Simplicissimus* – роман розширювався, поки влітку 1900 року автор

не відправив поштою величезний рукопис, а 18 липня 1900 року роман було закінчено. 1901-го «Будденброки» Т. Манна побачив світ, його було видано, а згодом, 1929 року – удостоєно Нобелівської премії з літератури [105].

Сага, яка була вперше опублікована у двох томах, розповідає історію про Будденброків у 1835 році на піку їх фінансового процвітання та сімейної стабільності. Старий Йоганн Будденброк, син засновника сімейної фірми, щойно перевіз родину та бізнес в один із найкрасивіших будинків міста. На початку роману він тримає свою 8-річну онуку Тоні на коліні і грайливо перевіряє її лютеранський катехізис. Упродовж короткого першого розділу відбулось знайомство з його дружиною, із сином і невісткою, а також читач дізнається про двох його онуків, Томаса та Крістіана.

Коли роман закінчується 42 роки потому, старіюча, але все ще бадьора Тоні є чи не єдиною із сім'ї, яка вижила. Її батьки, дідусь і бабуся, а також Томас і молодша сестра померли. Крістіан, поміщений у притулок, та єдиний спадкоємець чоловічої статі помер. Будинок проданий, а фірму ліквідовано. Протягом прочитання сотень сторінок читачі стали свідками низки шлюбів, народжень, розлучень і смертей, які перекреслюють занепад спочатку міцної сім'ї – занепад, спричинений ослабленням ділового хисту та етики, оскільки сім'я піддається спокусі багатства з неминучими супутніми хворобливою релігійністю, мистецькими нахилами та хворобами [105].

Рання творчість Т. Манна характеризується поєднанням елементів критики та прагненням до власних ідеалів. Капіталістичний світ автор порівнював із в'язницею та волів жити у волі, серед творчості та краси. Перший та найбільш відомий роман «Будденброки», який описує життя буржуазної родини, зробив митця популярним та приніс йому світове визнання. Цей твір вважався реалістичним. Саме за нього письменник отримав Нобелівську премію у 1929 році. У творі зображена доля чотирьох поколінь любецького патриціанського роду. В основу сюжету покладено історію про занепад однієї торговельної фірми в місті Любек. Послугувавшись традиційною формою скандинавської сімейної саги, письменник надав роману епічних рис: в долі

головних героїв простежувалася історія всієї культури, що притаманна буржуазії [20].

Манн не очікував фінансової винагороди чи загального визнання від, здавалося б, такої немодної теми. Але протягом року після публікації, після того, як його було перевидано в дешевшому одностомнику, роман отримав величезний успіх – спочатку німецькою, а потім поступово більш ніж 30 мовами, якими його було перекладено. Дійсно, те, що Манн іронічно назвав «нордичним задоволенням» у сімейних сагах, значною мірою стало причиною Нобелівської премії, яку він отримав у 1929 році.

«Будденброки» отримали неоднозначну реакцію, коли вперше з'явилися англійською мовою в 1924 році. Рецензенти висловилися з повагою, але вважали роман занадто довгим, а деякі вважали, що він виявляє певну незрілість. Такий прийом можна частково пояснити нездатністю зрозуміти тему книги. Оскільки видавець опустив підзаголовок (який пізніше було відновлено в британських виданнях, але не в американських), перші читачі не зрозуміли, що книга розповідає про занепад сім'ї, а не календар її соціальних подій. Можливо, читачі 1920-х років просто не хотіли чути про шпенглерівський декаданс. Однак завдяки зростаючій оцінці роботи Манна після отримання ним Нобелівської премії, переклад зрештою був широко розповсюджений у версії Modern Library та Vintage у м'якій палітурці [105].

«Будденброки» був першим продуктом 30-річної співпраці між Томасом Манном і американською перекладачкою Хелен Т. Лоу-Портер (1876-1963), завдяки чийм перекладам більшість його творів стали відомі англійській публіці. Хелен Т. Лоу-Портер у своїй «Примітці перекладача» зазначала, що мала особливі труднощі з діалектами, якими роман значною мірою завдячує своїм гумором і гостротою своїх характеристик. «Ця складність непереборна», – підсумувала вона. – «Діалект неможливо передати». Відповідно, вона вирівняла різнобарвне розмаїття мовлення Манна в рівномірний стиль, у деяких випадках просто пропускаючи уривки. У результаті у більшій частині роману гумор був втрачений.

Ці недоліки самі по собі, ймовірно, виправдали б новий переклад. Джон Е. Вудс, сміливість якого перед обличчям мовних труднощів засвідчена його відзначеними нагородами перекладами творів таких письменників, як Арно Шмідт («Вечір, облямований золотом») і Патрік Зюскінд («Парфуми»), не засмучений грою Манна з діалектами. Він відновив уривки, пропущені Лоу-Портер, і знайшов геніальні переклади хитрих каламбурів: наприклад, емпіричне правило вчителя латинської мови. Він також відновив випадкові уривки, які Лоу-Портер опустила з міркувань делікатності: наприклад, деякі рядки про метеоризм, які влучно характеризують хамського зятя Тоні Будденброка.

В інших місцях словниковий запас містера Вудса ближчий до земної мови Манна, наприклад, коли Ханно Будденбрук, наївшись різдвяних солодошів, каже, що його ось-ось «кине», що Лоу-Портер неоднозначно перекладає як «Я думаю, що мені просто доведеться все це кинути». Містер Вудс не тільки залишається ближчим до Манна за словниковим запасом; він передає стиль Манна точніше, ніж його попередник, який не вагався переробляти та скорочувати речення Манна.

Загальновідомо, що кожне покоління потребує власних перекладів. Лоу-Портер надала цінну послугу, зробивши роман Манна спочатку доступним для англомовної публіки. У блискучому новому перекладі містера Вудса читач, який наближається до «Будденброків» англійською, тепер зустрічає твір, який за стилем, лексикою, ідіомою та тоном ближчим до оригіналу, і таким чином, може повніше оцінити монументальні досягнення митця як молодого Манна. Це дає можливість простежити усі художні деталі, які зустрічаються у тексті.

Для роману Т. Манна характерні ознаки сімейної саги:

- стереотипна побудова;
- зображення довгої і монотонної сімейної ідилії;
- обіди та вечірки перетворюються у спектакль;
- добрий та дотепний дідусь - родоначальник клану;
- батько-педант та симпатичне жіноцтво тощо.

Ці ознаки автор переосмислив та спародіював у своєму творі. Саме у відтворенні процесу деградації бюргерства полягало новаторство німецького митця. Підзаголовок роману – «Занепад однієї родини» – тлумачився не лише як маніфестація певних біологічних закономірностей, а й характеризувався непокєднуваністю духовних людей із грубим та агресивним устроєм тогочасної Німеччини, що перейшла до імперіалізму [20].

Художня форма роману «Будденброки» нерозривно пов'язана з цією небуденною формою суспільного судження та є надзвичайно своєрідною: уся література довоєнних років не містить жодного настільки закінченого, спокійного та монументального за формою роману. Але не тільки в німецькій, а й у всій світовій літературі цього періоду є досить мало творів, які можуть позмагатися із романом «Будденброки» у художньому відношенні [77].

На буржуазному Заході роман Томаса Манна є елегійною епопеєю. Манн представляє його у двох вимірах. З одного боку, крах родини Будденброків мав відобразити увесь процес занепаду буржуазії; біологічні та психологічні прикмети представників різних поколінь є характерними симптомами і формою, в якій відбувається цей неминучий розпад. У такому вигляді роман Томаса Манна є монументальним символом буржуазного занепаду. Але роман також можна описати як історію занепаду в іншому, набагато більш прямому та конкретному сенсі. У творі показано відмирання старої буржуазії, що тісно пов'язане з відмиранням найкращих буржуазних традицій. Томас Манн показує, лише схематично, лише малюючи маргінальні явища, але дуже чітко, як буржуа сучасної моделі займає місце буржуа старого складу: некультурного, егоїстичного, жорстокого та вульгарного капіталіста нашого часу. На цьому контрасті будується роман.

Як можна побачити, літературний стиль Томаса Манна суто фактичний, але під помірністю форми в «Будденброках» можна прослідити мотив занепаду німецького буржуазного світогляду, який виник приблизно під час військових успіхів у 1870-1871 рр. і охопив німецьке суспільство часів Вільгельма. Він тісно пов'язаний з роллю Німеччини в імперіалістичній війні. Цей культурно-

критичний розгляд, відображений у дуже тонкій художній, майже завжди прихованій формі, переплітає роман Томаса Манна в безпосередній зв'язок із актуальними культурними проблемами того часу. І не тільки тоді: зрештою, велика частина німецького фашизму вкорінена в традиціях вільгельмовської Німеччини.

3.2 Уточнювальні деталі

Художній текст роману Т. Манна розглядається як продукт творчості, що містить не тільки інформацію про те, як заломлюється дійсність у тій чи іншій художньо-мовній системі, а й інформацію про специфічний, унікальний спосіб її репрезентації, втілений в образності тексту. Зображувальні засоби, тобто засоби виразності та стилістичні прийоми, включаючи й уточнювальні деталі використовуються Томасом Манном і для зображення занепаду старої буржуазії як внутрішнього процесу. Він, автор, показує у своєму романі чотири покоління старої купецької сім'ї з Любека, прекрасно індивідуалізує персонажів і майстерно малює як розходження, так і сімейну подібність, уточнюючи та деталізуючи, характеризуючи та доповнюючи. Це уточнення та доповнення прослідковується у наступній цитаті:

Deutsch.: «Thomas, ganz ohne Nachahmungsgabe, stand neben seinem Bruder und lachte, ohne Neid auf ihn zu haben, nur herzlich. Seine Zähne waren nicht sehr gut - klein und gelblich, aber seine Nase zeichnete sich durch eine äußerst edle Form aus; Er ähnelte stark seinem Großvater mit seinen Augen und seinem ovalen Gesicht» [105].

Укр.: «Томас, зовсім позбавлений дару наслідування, стояв поруч із братом і, не відчуючи до нього жодної заздрості, тільки від душі сміявся. Зуби в нього були не дуже гарні — дрібні й жовтуваті, зате ніс відрізнявся надзвичайно благородною формою; очима та овалом обличчя він сильно нагадував діда».

Як бачимо, автор описуючи Томаса, уточнює, що він «зовсім позбавлений дару наслідування», проте все таки його походження є визначальним для роду.

Вбачаємо уточнювальну деталь і у цитаті із діалогу Томаса та Христіана:

Deutsch.: «Dann gibst du es selbst zu! – rief Thomas und blieb stehen und verschränkte die Arme vor der Brust» [105].

Укр.: «То ти й сам визнаєш це! – вигукнув Томас і, спинившись, схрестив руки на грудях».

Тут автор описує не просто слова Томаса, а й уточнюючи, змальовує його позу, яка є настороженою, обачною та недовірливою до свого опонента в діалозі.

Також варто звернути увагу на уточнювальні деталі, які автор вживає для передачі стану пані Елізабет, яка чи то марила, чи то була при смерті:

Deutsch.: «... Man hätte meinen können, irgendwo im Zimmer seien nicht nur ihr verstorbener Mann und ihre Tochter, sondern auch Eltern, Schwiegereltern und viele andere verstorbene Verwandte» [105].

Укр.: «...Можна було подумати, що десь тут, у кімнаті, є не тільки її покійний чоловік і дочка, а й батьки, свекри та багато інших померлих родичів».

Етап хвороби та смерті дядька Готгольда автор описує із уточненнями останніх моментів його життя:

Deutsch.: «In einer schicksalhaften Nacht im Mai erlitt Gottholds Onkel, der gerade über sechzig gewordene Konsul Gotthold Buddenbrock, Herzkrämpfe und starb qualvoll in den Armen seiner Frau, geborene Stüvin» [105].

Укр.: «У травні, однієї фатальної ночі, в дядька Готгольда, консула Готгольда Будденброка, якому саме минув шостий десяток, почалися серцеві спазми, і він помер у тяжких муках на руках у своєї дружини, в дівоцтві Штювінг».

Спостерігається уточнювальну деталь у моменті від'їзду Крегерів, які сідають у карету:

Deutsch.: «...beeilten sich, in der majestätischen Kutsche Platz zu nehmen, die schon lange auf sie gewartet hatte» [105].

Укр.: ...поспішили всістися у величну карету, що давно вже на них чекала.

Автор надає увагу уточненню не лише зовнішньому вигляду, характеру, а й досконало змальовує особливості манери поведінки персонажів, яких характеризує та описує у своєму романі:

Deutsch.: «Der Regisseur, Hugo Weinschenk, war tapfer, tapfer und stieg auf dem Weg zum improvisierten Altar nur einmal auf Erikas Zug. Pastor Pringsheim faltete die Hände unter dem Kinn und las wie gewöhnlich glücklich und feierlich Gebete. Alles geschah so, wie es sollte» [105].

Укр.: «Директор Гуго Вайншенк був бравий, ставний і дорогою до імпровізованого олтаря тільки раз наступив Еріці на шлейф. Пастор Прінгсгайм, склавши руки нижче підборіддя, читав молитви, як завжди, блаженно й урочисто. Все відбулось, як годиться».

Отже, у підсумку аналізу, обрано найбільш цікаві та виразні 6 уточнювальних деталей, які дозволяють, і додатково описати зображуване явище чи персону (персонажа), і конкретизувати інформацію про нього: про його душевний стан, риси характеру, зовнішність тощо.

3.3 Описові деталі

Художня особливість роману «Будденброки» полягає у тому, що у ньому чергуються докладні описи подій (новосілля Будденброків, смерть Елізабет, один день із життя Ганно і тд.) з прискореною перемоткою історії, важливості якій додає виключно її номінативне значення.

Застільні розмови про вторгнення Наполеона в Німеччину, соціальні тенденції 40-х років, які згодом перетворилися у республіканські заколоти, розквіт Любека у сфері торгівлі та розквіт країни у 60-70-х роках стали історичними особливостями часу в романі.

Психологічність роману маніфестується в діалогах, описах внутрішніх настроїв, найтрагічніших (розлучення, смерть, самоусвідомлення) чи

найпрекрасніших моментах (зізнання в коханні, різдвяні гуляння тощо) у житті героїв.

«Будденброки» є надзвичайним досягненням для першого роману. 25-річний школяр, який закінчив школу, зберігає іронічну відстороненість від оповіді, яка настільки тісно співпадала з персонажами та обставинами його рідного міста, що жителі Любека були вражені. Пронизливі характеристики досягаються за допомогою дотепного використання німецьких діалектів і адаптації прийомів лейтмотивів, запозичених у Вагнера.

Відображаючи ситуацію героя свого роману Ганно, Манн описував привілейоване життя в заможній родині, яка була під загрозою краху. Романістові-початківцю довелося відстоювати свою мрію про мистецьке життя. Проте, незважаючи на те, що його надихало реальне життя, він рішуче змінив ці біографічні деталі, щоб залишити свій унікальний літературний слід у своїх творах. Але чи це справді має значення для людей, які вирішили не робити різниці між життям автора та його творчістю? Незважаючи на те, що назва «Любек» не зустрічається в романі, громадяни там відчули помітну образу після публікації Будденброків у 1901 році. Ймовірно, це пов'язано з тим, що автор зобразив не ідилічне північнонімецьке місто, а місце, де важко поєднати традиції з сучасністю.

Це протиріччя простежується і в кожній із постатей роману. Ніщо не так, як здається. Манн закладає цю основу скептицизму з самого початку, у сцені, що відбувається у звичайний четвер жовтня 1835 року. Сім'я Будденброків збирається разом на свій звичайний пізній обід:

Deutsch.: «Dort saßen sie alle auf schweren Stühlen mit hoher Rückenlehne, aßen köstliche schwere Speisen von guten Silbertellern, tranken starke Weine und äußerten frei ihre Meinung zu allen Themen. Als sie anfangen, über Geschäfte zu sprechen, rutschten sie unbewusst immer mehr ab in Dialekt, und benutzten ungeschickte, aber bequeme Redewendungen, die ihnen die Effizienz des Geschäfts und den leichten Wohlstand ihrer Gemeinde zu verkörpern schienen, manchmal sogar übermäßig langgezogene Aussprache verwendeten, um sich über sich selbst

und einander lustig zu machen, und ihre Kürzung genossen Phrasen und übertriebene Vokale mit dem gleichen mit Aufrichtigkeit, sowie mit Essen» [105].

Укр.: «Там усі вони сиділи на важких стільцях із високими спинками, їли смачну важку їжу з хороших срібних тарілок, пили міцні вина та вільно висловлювали свої погляди на всі теми. Коли вони почали говорити про справи, вони несвідомо переходили все більше й більше на діалект і використовували незграбні, але зручні ідіоми, які, здавалося, втілювали для них ефективність бізнесу та легкий добробут їхньої общини. Іноді вони навіть використовували надто протяжну вимову, щоб висміювати себе та один одного, і насолоджувалися їхніми скороченнями та перебільшеними голосними з такою ж щирістю, як і їжею» [102;105].

Аналіз сюжету роману, вдосталь наповнений описовими художніми деталями виявляє і те, що переважна більшість подій, які є вузловими сюжетними моментами розповіді, відбуваються у ландшафтній кімнаті. Доленосний для Тоні Будденброк візит Грюнліха, який домагається її руки і серця, революційні хвилювання жовтня 1848, і, нарешті, смерть старого Йоганна Будденброка – всі ці події герої роману переживають саме у цій кімнаті. Решта простору будинку (наприклад, конторські приміщення або спальні) ніби відсторонена від основної осі сюжетного розвитку оповіді, позбавлена свого самостійного значення: навіть присутність своєї дружини Елізабет та новонародженої доньки Консул Будденброк переживає в суміжній ландшафтній кімнаті приміщенні – їдальні, що утворює в романі функціонально-смыслову, а також просторову єдність з ландшафтною. Враження непроникності, неготовності до саморозкриття відділеного простору приватного життя героїв описується та посилюється в романі введенням мотиву фіранок, що завжди відокремлюють, наприклад, спальню героїв від зовнішнього світу:

Deutsch.: «Johann Buddenbrock ... schaukelte leise die Wiege mit grüner Seide, wo der Konsul lag» [105].

Укр.: «Іоганн Будденброк ...тихенько розгойдував колыску з зеленими шовками, де лежав Консул».

Deutsch.: «Die grünen Vorhänge an den offenen Fenstern in Frau Grünlichs Schlafzimmer schwankten kaum mit dem leichten Atmen der klaren Julinacht» [105].

Укр.: «Зелені штори на відкритих вікнах у спальні пані Грюнліх ледь-ледь колихалися від легкого дихання ясної липневої ночі».

Deutsch.: «Die Wände dieses Zimmers waren mit dunklem Stoff in großen Farben gepolstert ... Licht drang kaum durch die geschlossenen Vorhänge» [105].

Укр.: «Стіни цієї кімнати були оббиті темною матерією у основних кольорах... Крізь закриті штори ледь пробивалося світло» тощо.

Іще один приклад описових деталей яскраво висловлених у тексті роману простежується у цитаті:

Deutsch.: «Im Arbeitszimmer begann sie, die Blumentöpfe mit einer kleinen Kupfergießkanne zu gießen. Toni liebte ihre Palmen sehr: Die Ochsen gaben dem Raum ein so aristokratisches Aussehen. Sie berührte vorsichtig einen jungen Spross an einem dicken, runden Stiel, streichelte sanft die üppigen, gewellten Fächer, kürzte die gelben Spitzen an einigen Stellen mit einer Schere ...» [105].

Укр.: «В кабінеті вона заходилась поливати вазони маленькою мідною поливальничкою. Тоні дуже любила свої пальми: воли надавали помешканню такого аристократичного вигляду. Вона обережно торкнулася молодого паростка на товстий круглій стеблині, ніжно погладила розкішні, хвилясті віяла, обтинаючи подекуди ножицями жовті кінчики...».

Як показує аналіз, у цій цитаті автор надає особливу увагу опису інтер'єру, аристократичності якому надають пальми – улюблені вазони Тоні, які, у свою чергу, вона поливає із мідної поливальнички.

Красномовно та реалістично описує автор і інтер'єр наступної кімнати, вживаючи такі художні деталі, що змушують поринути у атмосферу, яка передається у стрічках роману:

Deutsch.: «Egal was man sagt, es ist schön, morgens in einem geräumigen, mit hellen Stoffen bezogenen Schlafzimmer aufzuwachen und sofort den Satin einer

schweren Decke unter der Hand zu spüren. Oder gar das: Zum ersten Frühstück in einem Zimmer mit Terrasse, wo die Morgenbrise vom Garten durch die offene Tür hereinströmte, bekam sie statt Kaffee oder Tee eine Tasse Schokolade serviert – in der Tat» [105].

Укр. : «Хоч там що кажіть, а приємно прокинутися вранці в просторій, оббитій ясною тканиною спальні і зразу ж відчутти під рукою атлас важкої ковдри. Або ще й те: на перший сніданок у кімнаті з терасою, куди крізь відчинені двері з садка струменіла ранкова свіжість, замість кави або чаю їй подавали чашку шоколаду – авжеж».

Не менш захопливим є опис третього поверху будинку, коли у ньому мешкає консул Крегер та у розмові із сенатором Ланггальсом описує цей дім:

Deutsch.: «Ein kleines Esszimmer, Elternschlafzimmer und ein Freiraum mit Fenster zum Garten. Hinter dem Korridor befindet sich eine schmale Galerie ... Aber weiter geht's! Sehen Sie, beladene Züge fahren durch diese Kreuzung und überqueren dann den Hof und kommen direkt nach Pekarska» [105].

Укр. : «Маленька їдальня, спальня батьків і одна вільна кімната з вікнами в садок. За коридор тут править вузька галерея... Але ходімо далі! Ось дивіться, цим переходом заїздять навантажені підводи і потім через двір потрапляють просто на Пекарську».

У результаті проведеного дослідження, описано та охарактеризовано 7 описових деталей, вибраних із тексту роману. З точки зору осмислення матеріалу на підставі отриманих описових деталей, помітно, що ці простори виявляються для читача закритими, самі по собі вони не повідомляють нічого нового ні про героїв, ні про події, що з ними відбуваються. Вони – це об'єктивний образ дійсності, який покликаний піддати те, що відбувається у творі «суб'єктивному поглибленню».

3.4 Характерологічні деталі

Характерологічні деталі дозволяють більш детально, чітко та точно охарактеризувати героя, отримати уявлення про його вигляд не лише

зовнішній, а й образ душі. В цьому контексті наведено характеристики основних героїв роману та підкріплено їх характеристики цитатами із роману, які ілюструють дійових осіб.

Старша дочка Йоганна Будденброка – Антонія – романтична дівчина, яка в юності читала Гофмана і мріяла про кохання. На початку твору ми знайомимось із нею з опису, який дає зрозуміти, що ця героїня скромна і тиха, мовчазна та непримітна, покірна та всім догоджає:

Deutsch.: «Die kleine Antonia, ein zerbrechliches achtjähriges Mädchen in einem Kleid aus hellster schillernder Seide, das ihren blonden Kopf leicht vom Gesicht ihres Großvaters abwendet und mit graublauen Augen angestrengt ins Leere starrt...» [105].

Укр.: «Маленька Антонія, тендітна восьмирічна дівчинка в сукні з найлегшого переливчастого шовку, трохи відвернувши біляву голівку від обличчя діда і напружено вдивляючись у порожнечу сіро-блакитними очима...».

Вона схожа на саме янголя, проте доля готує для неї підступні подарунки. Антонія виходить заміж за згодою, не своєю, а батьківською. Розрахунок виявляється хибним. Хапкий Грюнліх виявляється типовим пройдисвітом. Підтвердження цього зображено у його характерологічному описі:

Deutsch.: «...der Schurke Grünlich...» [105].

Укр.: «пройдисвіт Грюнліх...».

Тому й не дивно, що подружнє життя Антонії зруйновано. Повторне одруження героїні, яка кинулася в серйозне, ділове життя, закінчується крахом, оскільки вона пов'язує своє життя з чоловіком, якому бракує підприємницького потенціалу. Смерть новонародженої доньки, яка стала «першим дзвіночком» розпаду сім'ї, також не дає Антонії знайти душевний спокій з веселим баварцем Пермандером:

Deutsch.: «...der gutmütige, faule Bürger Permaneder...» [105].

Укр.: «... добродушний, лінивий обиватель Перманедер...».

Томас Будденброк став наступником сімейного бізнесу, який керував компанією «Йоганн Будденброк» після смерті його батька. Наприкінці життя

герой розуміє, що весь цей час, згідно з сімейною традицією, він грав лише роль бізнесмена, а не був ним. Його зовнішній портрет описується досить детально:

Deutsch.: «Thomas Buddenbrook, immer noch etwas blass, hatte ein angenehmes und elegantes Aussehen. Die letzten Jahre schienen seine Entwicklung abgeschlossen zu haben. Seine Figur war gedrungen und ziemlich breitschultrig, seine fast militärische Haltung harmonierte perfekt damit. Er trug sein Haar leicht aufgeplustert über die Ohren und seinen mit einer Zange hochgezogenen Schnurrbart nach französischer Art hochgedreht» [105].

Укр.: «Томас Будденброк, все ще трохи блідий, вирізнявся приємною та елегантною зовнішністю. Останні роки, здавалося, довершили його розвиток. Фігура в нього була кремезна і досить широкоплеча, з нею ідеально гармоніювала його майже військова осанка. Волосся він носив трохи скуйовдженим над вухами, а витягнуті щипцями вуса закручував вгору, за французькою модою...».

Син Томаса, якого народила поціновувачка музики Герда Арнольдсен, виявився далеким не лише від бізнесу, але й від суворого реального світу. Невідповідність хлопчика навколишньому суспільству була помітна з дитинства: маленький Ганно часто хворів, мав вразливу натуру і цікавився лише музикою. Автор так подає його образ у романі:

Deutsch.: «Hanno war gebrechlich und ziemlich groß für sein Alter. Blondes, leicht gewelltes, sehr weiches Haar begann nach der Krankheit extrem schnell zu wachsen und fiel ihr bald bis auf die Schultern, die in den Falten eines weiten, schürzenartigen Kinderkleides untergingen. Der Junge hatte eindeutig eine Familienähnlichkeit» [105].

Укр.: «Ганно був тендітний і досить високий як на свій вік. Русяве, ледь хвилясте, дуже м'яке волосся після хвороби почало надзвичайно швидко рости і скоро спадало вже аж на плечі, що тонули в згортках широкої, схожої на фартушок дитячої сукенки. У хлопцеві виразно проступала родинна схожість».

Його смерть від черевного тифу в контексті виродження родини виглядає природною і є досить передбачуваною. Саме образ маленького Ганно, бо він нерозривно пов'язаний з темою «історії загибелі одного сімейства», з елегічною концепцією юнацького роману, в якому, за словами автора, «бюргерський світ, що йде, розчиняється в музиці» - рівнозначний смерті.

Клара Будденброк від народження є жінкою із замкнутим, релігійним, суворим типом характеру, який полягає у «чіткості» її погляду з перших стрічок опису персонажа:

Deutsch.: «Die kleine Clara, ein Mädchen mit aschgrauem Haar und strengem Blick, strickte an einem Arbeitstisch am Fenster, während Clotilde, ebenfalls schnell ihre Nadeln umdrehend, neben dem Konsul auf dem Sofa saß»[105].

Укр.: «Маленька Клара, дівчинка з попелястим волоссям і строгим поглядом, в'язала за робочим столиком біля вікна, а Клотільда, яка теж швидко перебирала спицями, сиділа поруч із Консулом на дивані».

Також варто навести за зразок опис Герди Арнольдсен, якою її бачить Тоні. Автор, передаючи уявлення та бачення дівчини, описує:

Deutsch.: «Gerda war ein bisschen anders als die anderen und hatte etwas Seltsames, Fremdes an sich. Ihre wilden kastanienbraunen Zöpfe kämmte sie gern auf eine leicht skurrile Art, obwohl Zezemi damit auch unzufrieden war und manche ihr Geigenspiel als vulgär empfanden – und das Wort „viral“ scharf verurteilten» [105].

Укр.: «Герда була трохи не така, як решта, й мала в собі щось дивне, чужинницьке. Вона любила трохи вигадливо зачісувати свої буйні каштанові коси, хоч Зеземі була й невдоволена тим, а дехто вважав за витребеньки її гру на скрипці, – і треба сказати, що в слово "витребеньки" вони вкладали суворий осуд».

Іще один яскравий зразок характерологічної деталі – це опис панни Вайхброт:

Deutsch.: «Das kleine Fräulein Weichbrot hatte wache, intelligente braune Augen, eine leicht schiefe Nase und schmale Lippen; sie wusste, wie man sie sehr fest drückte. Im Allgemeinen war in ihrer ganzen kleinen Figur und in jeder Bewegung

eine Kraft zu spüren, obwohl sie lächerlich war, aber so, dass sie Respekt erregte. Dazu hat ihre Art zu sprechen sehr beigetragen. Wenn sie sprach, bewegte sie ihren Unterkiefer schnell und scharf, nickte schnell und energisch mit dem Kopf, und jedes ihrer Worte war präzise, klar und ausgewogen, hundertprozentig literarisch, und jeder Konsonant darin war sorgfältig unterschieden» [105].

Укр.: «У маленької панни Вайхброт були пильні, розумні карі очі, трохи горбуватий ніс і тонкі губи; вона вміла їх дуже рішуче стискати. Взагалі в усій її невеличкій постаті, у кожному русі відчувалася сила, хоч і смішна, але така, що викликала пошану. Великою мірою цьому сприяла і її манера говорити. Говорючи, вона жваво й різко рухала нижньою щелепою, швидко, енергійно кивала головою, і кожне слово її було точне, ясне й виважене, на сто відсотків літературне, а кожна приголосна в ньому старанно виділена».

Можна помітити із двох вище наведених прикладів, що автор красномовно та яскраво описує персонажок, надаючи їм такі риси та використовуючи для характеристики такі слова, що, здається, у його словах вони от-от оживуть.

Із характерологічних деталей, обрано найбільш цікаві 8 художніх деталей. Отже, як можна бачити, Томас Манн не обмежується лише психофізіологічною характеристикою дійових осіб, як це зазвичай роблять сучасні письменники. Також він дуже обережно, із обмеженими натяками передає зміни в поглядах героїв, і ці зміни історично вірно відображають трансформації, що відбуваються в об'єктивній дійсності. Завдяки характерологічним деталям простежено фізичні та психічні риси, характерні для персонажів роману. У оцінці характеристик роду Будденброків, із одного боку, можна спостерігати, як у кожному новому поколінні з'являються нові характеристики, нові риси характеру, а з іншого боку, як старі, успадковані риси отримують нове соціальне середовище і, у зв'язку з індивідуальністю, цінність кожної людини.

3.5 Імпліцитні деталі

Імпліцитні деталі у романі Т. Манна є ключовою формою художньої деталі, яка несе глибокий зміст та розкриває сюжетну лінію «загибелі однієї родини», яка є хоч закінченням історії, але одночасно і початком чогось нового.

Розгляд проблеми художньої деталі відбувається у контексті головної теми роману: сім'я та її призначення у суспільстві; патріархальна бюргерська сім'я та її поступовий занепад у нових суспільних умовах. Імпліцитні деталі приховуються уже в підзаголовку твору – «Verfall einer Familie» (у прийнятому перекладі: «Історія загибелі однієї родини»; букв. переклад: «Занепад однієї сім'ї» або «Загибель однієї сім'ї»). Ця деталь буде відслідковуватись протягом всього тексту, у різних словотвірних формах та інтерпретаціях з метою підкреслити ще раз, що саме історія занепаду роду, загибелі сім'ї червоною лінією проходить через усі події, що відбуваються у романі.

Враховуючи, що Т. Манн бажав дати читачу підказку, він додав деталь, яка із підзаголовка налаштовувала б читача на основну лінію твору, не прямо говорячи про це, а коротко та тонко натякаючи.

Прикладом імпліцитної деталі може бути фрагмент: «...*Von diesem Vorfahren waren schon alle Daten bekannt: Wann er die Frieseln und wann die echten Blattern gehabt...*» [105]. У цьому фрагменті вихідне іменник «Verfall» повторюється вже у формі іншої частини мови – у формі дієслова «verfallen». Тут йдеться про діда Йоганна Будденброка, який заснував знамениту хліботоргову фірму будденброківського міста. Саме він слідом за підзаголовком виявляє симптоми Verfall-a («*er in ein hitzig Fieber mit Raserei verfallen*») – «він впав у буйну гарячку»), тобто, першим конкретним носієм будденброківського занепаду є саме він (завдяки введенню деталі «verfallen»).

Іще одним прикладом прихованого опису є модуляції, тобто переходи з однієї тональності в іншу, руху вгору-вниз, тощо та всі ці терміни символізують злети та падіння як фірми Будденброків, так і їх самих – представників патріархального патриціанського бюргерства (на образі Ганно):

Deutsch.: «Was ist das für ein theatralischer Schluß, Johann? ... aber wie verfallst du her plötzlich aus H-Dur in den Quart-Sext-Akkord der vierten Stufe mit erniedrigter Terz ...? Aber gerade auf diesen Mollakkord und diesen Schluß lege Hanno das allergrößte Gewicht ...» [105].

Укр.: «Що це за театральний кінець, Йоганне? ... але як ти раптом опускаєшся з сі-мажор на четвертий ступінь кварт-шестоакорд сплющеної терції ...? Але саме на цьому мінорному акорді і на цій кінцівці Ганно наголосив найбільше...».

Слово-деталь даного фрагмента «verfällt» виконує роль музичного терміна: йому синонімічний дієслово «übergehen» («переходити»), проте приховує воно далеко не музичних перехід, а процес багатоступінчастої зміни у падіннях та злетах роду Будденброків.

Іще одним зразком з використанням імпліцитних деталей є:

Deutsch.: «Hier gab es nichts als vernachlässigste Altersschwäche. Zwischen den Pflastersteinen des Hofes wucherte Gras und Moos, die Treppen des Hauses waren in vollem Verfall, und die freie Katzenfamilie im Billardsaale konnte man nur flüchtig beunruhigen, indem man die Tür öffnete, ohne einzutreten, den Fußboden war hier nicht sicher» [105].

Укр.: «Тут не було нічого, крім найбільш занедбаної старечої слабкості. Між бруківкою подвір'я буяла трава й мох, сходи будинку були в повному занепаді, а вільну котячу сім'ю в більярдній можна було лише мимохіть насторожити, відчинивши двері, не ступивши, бо підлога тут неміцна».

Тут опис ведеться, приховуючи під старістю характеристику часу, який безжально з'їдає все, чого не торкається людська рука.

Досить чітко описує нам імпліцитність і фрагмент, якому йдеться про «зруйнованість» Томаса Будденброка:

Deutsch.: «Und sprachen die Leute über Gerda und Thomas Buddenbrook? Man sah die beiden an und fand, daß dies ein stark alternder, schon ein bißchen beleibter Mann, mit einer jungen Frau zur Seite, war. Man fand, daß Thomas Buddenbrook verfallen aussah» [105].

Укр.: *«А чи говорили люди про Герду та Томаса Будденбруків? Дивилися на них двох і виявляли, що цей сильно старіючий, уже трохи розповнілий чоловік, з молодого жінкою поруч. Вважали, що Томас Будденбрук виглядав зруйнованим».*

Отож, підсумовуючи, варто зазначити що у всіх цих 5 прикладах імпліцитних художніх деталей, вбачається прихована лінія занепаду, краху та гибелі усієї родини Будденброків разом із усім, що у них було.

Висновки до розділу 3

«Будденброки» – це реалістичний твір. Роман розповідає про долю чотирьох поколінь любецького патриціанського роду. Художня форма твору «Будденброки» тісно пов'язана з цією винятковою формою суспільного судження і також має свої особливості: у німецькій літературі довоєнних років немає жодного роману, який би характеризувався такою довершеністю, спокоєм та монументальністю форми. Він пронизаний діалектами та художніми деталями.

Було наведено найяскравіші приклади використання художньої деталі в романі Т. Манна «Будденброки». Згадані деталі: описові, уточнювальні, характерологічні, імпліцитні, дозволяють по-різному розкрити характер і поведінку персонажів, описати інтер'єр, зовнішнє середовище, персонажів, їх зовнішність та одяг, створюючи емоційний, поетичний вплив на розповідь і тим самим актуалізуючи стилістичну техніку інсценізації.

Аналіз використання уточнювальних деталей у творі показав, що автор використовує цей тип для того, аби описати героїв та надати зображуваному достовірності. Було зроблено вибірку із 6 цитат, які виступили яскравими прикладами того, як Т.Манн намагався показати у своєму творі чотири покоління однієї династії. Автор намагався передати несхожість Томаса, який не вписувався в загальну картину сім'ї; описати внутрішній стан пані Елізабет; зобразити останні хвилини життя дядька Готгольда та зробити акцент на стилі поведінки Крегерів.

Розгляд описового типу показав, що автор використовував це явище для того, аби додати реалістичності описуваній дійсності, а не для того, аби повідомити читачеві щось нове про героїв чи події у творі. Було представлено вибірку із 7 цитат, які демонструють описи сімейного обіду, образ фіранок, які слугують умовним відокремленням героїв від усього світу, рослин, які надають помешканню вишуканості, кімнат героїв та навіть цілого поверху будинку. Всі ці дрібні, та, здавалося б, малозначущі деталі, додали реалістичності та правдоподібності описуваному в творі.

У наступному підрозділі було здійснено огляд використання характерологічних художніх деталей на основі вибірки з 7 цитат із роману «Будденброки». Використання даного прийому допомогло автору повніше розкрити характеристики героїв, які ілюструють їх внутрішній світ. Т. Манн вміло описав ніжну та покірну натуру Антонії, пропащу душу Грюнліха, відданість сімейній справі Томаса, тендітність маленького Ганно, суворий характер Клари та різні риси, що притаманні й іншим героям. Таким чином читач має змогу не лише отримати уявлення про зовнішність героя, а й про його внутрішній світ.

Аналіз останнього імпліцитного типу художніх деталей показав, що у романі «Будденброки» цей вид явища несе глибокий зміст та розкриває сюжетну лінію руйнації всієї династії, яка одночасно є закінченням однієї історії та початком нової. Було здійснено вибірку із 4 цитат, у яких яскраво демонструється процес занепаду у контексті гарячки, перепадів тональностей під час співу, старечої слабкості, гнилої підлоги, нездоровий зовнішній вигляд героя.

Усе це дає підстави для ствердження, що художній текст роману Т. Манна розглядається як продукт творчості, що містить не тільки інформацію про те, як заломлюється дійсність у тій чи іншій художньо-мовній системі, а й інформацію про специфічний, унікальний спосіб її репрезентації, втілений в образності тексту.

ВИСНОВКИ

Художня деталь – як одна з форм відображення світу – є невід’ємною частиною мовно-художнього образу. Оскільки мовно-художній образ і твір у цілому потенційно неоднозначні, їх порівняльна цінність, ступінь адекватності чи полемічності щодо авторської концепції також пов’язана з виявленням особливостей деталізації зображуваного автором світу. Багато літературознавців вбачають наукове дослідження світу праці одним із головних завдань сучасного літературознавства. Сучасний етап розвитку літератури продовжує порушувати одну з «вічних» проблем творчості – проблему художніх здібностей письменника, засобів його емоційного впливу на читача, проблему майстерності взагалі. А художня деталь як літературна категорія, пов’язана з конкретною виразною деталлю, що в стислій формі визначає авторський задум, стає специфічним засобом узагальнення.

Система художніх деталей у художніх творах виконує різноманітні функції, зокрема виступає одним із засобів досягнення структурно-сислової гармонійності тексту, покращує інтерпретаційні компетентності читача та викликає асоціації, що забезпечують динаміку твору. Зважаючи на зазначене вище, можна дійти висновку, що головне призначення художніх деталей – роз’яснити інформацію про образ, надати тексту певної емоційної тональності, внести вклад у наявну інформацію про образ.

Науковці пропонують різні підходи до розгляду класифікації художніх деталей і можуть застосовуватися численні категорії та назви. Різноманітність існуючих класифікацій свідчить про складність і неоднозначність цього питання. Проте роль цього прийому в літературному творі важко переоцінити, оскільки без нього неможливо повно і вичерпно описати образ, визначити ставлення автора до подій і героїв. Аналіз літературних творів передбачає комплексний підхід і вимагає розгляду різних класифікацій і комбінування їх (за потреби) з метою якнайповнішого розуміння твору.

Роман «Великий Гетсбі» містить відображення трагізму та особливої образливої краси епохи джазу. Показуючи безглуздість концепції американської мрії та її несумісність із буржуазними цінностями, автор оплакує цю мрію та шкодує про її недосяжність. Однак важливо зазначити, що проблематика цього роману виходить за межі традиційного поняття «ще одна сумна казка про епоху джазу». Справедливо вважати, що сенс роману не обмежується розглянутими вище проблемами і потребує подальшого розкриття в процесі продовження літературознавчого та історичного аналізу. Таким чином, переосмислення значення творчості Фіцджеральда, ролі та місця «Великого Гетсбі» в американській літературі XX століття продовжується. За загальним визнанням, цей блискучий за формою та стилем роман є яскравим зразком американської словесності першої половини XX століття.

Описові деталі відіграють значну роль не лише у створенні достовірності декорацій, а й розкривають приховані значення та дозволяють читачам, інтерпретувати отриману інформацію. Оспівування життя в рамках концепції свята виявляється одним із лейтмотивів роману «Великий Гетсбі», який містить інші проблемні питання, такі як соціальна нерівність, удавання, фальшиві цінності тощо. Уточнювальні художні деталі відіграють значну роль у створенні достовірності декорації та оточуючих її персонажів. Деталі можуть варіюватися залежно від їхньої значущості – від яскравого опису військових дій до посилань на певні журнали та книги, що були популярними в описуваний період. Проте, незважаючи на розміри, вони є частиною автентичної атмосфери, яка, безумовно, впливає на правдоподібність персонажів, адже антропоцентричність залишається однією з головних характеристик конкретизації художніх деталей. Характерологічні художні деталі дають змогу нам як читачам розкрити різні властивості головних героїв, про які прямо не йдеться. Аналіз окремих рядків, які, здавалося б, не мають глибокого сенсу, дає змогу дійти висновку на основі власного досвіду. Роман «Великий Гетсбі» є високоантропоцентричним і містить численні художні деталі, які дозволяють не просто поглянути на внутрішній світ героя, а й проаналізувати його крізь

призму проблематики роману. Важко переоцінити роль імпліцитних деталей у трактуванні внутрішнього стану героїв, їхніх стосунків між собою та з дійсністю. Автор дозволяє проникнути в глибший зміст речей, згадуючи несуттєві явні деталі, які утворюють цілісну картину, готову до інтерпретації. Цей вид художньої деталі є незамінним при створенні підтексту в літературному творі. Підсумовуючи сказане, у другому розділі, працюючи із твором «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда, досліджено роль художніх деталей у романі, що привело до висновку – кожен тип художніх деталей реалізує свої прямі функції в романі і важливий для реконструкції достовірної і цілісної картини.

Аналізуючи роман «Будденброки», можна побачити, що літературний стиль Томаса Манна є суворо об'єктивним; проте за поміркованістю та сталістю форми в творі «Будденброки» можна розпізнати прихований мотив занепаду буржуазної ідеології в Німеччині. Для роману Т. Манна характерні ознаки сімейної саги. У романі Томас Манн переосмислив і перебудував ці ознаки, просто спародіювавши їх. У цьому і полягло новаторство німецького митця, який бездоганно відтворив картину деградації бюргерства. Зображувальні засоби, тобто засоби виразності та стилістичні прийоми, включно з уточнювальними деталями, використовуються автором. Уточнювальні й описові деталі допомагають створити об'єктивний образ дійсності, який покликаний піддати те, що відбувається у творі «суб'єктивному поглибленню». Цей образ стає ближчим та зрозумілішим для читача. Характерологічні деталі дають можливість зрозуміти, що Томас Манн не обмежується лише психофізіологічною характеристикою персонажів твору, як це зазвичай роблять сучасні митці. Також він дуже обережно, скупими натяками передає зміни, що відбуваються в поглядах героїв, і ці зміни історично вірно відображають трансформації, що відбуваються в реальності.

Імпліцитні деталі є тією особливою формою відображення прихованого, що наштовхує основну лінію твору, але не прямо говорячи про це, а коротко та

тонко натякаючи. Саме тому у них вбачається прихована лінія занепаду, краху та гибелі усієї родини Будденброків разом із усім, що у них було.

Усе це дає підстави для ствердження, що художній текст роману Т. Манна розглядається як продукт творчості, що містить не тільки інформацію про те, як заломлюється дійсність у тій чи іншій художньо-мовній системі, а й інформацію про специфічний, унікальний спосіб її репрезентації, втілений в образності тексту.

Отже, на підставі здійсненого дослідження можна дійти висновку, що обидва проаналізовані романи відрізняються наявністю численної кількості художніх деталей: описових, уточнювальних, характерологічних, імпліцитних.

Специфіка художніх деталей у кожному з творів конструє його жанрові параметри, а жанр твору, у свою чергу, моделює природу художньої думки, збагаченої деталями. За виявленими художніми деталями варто зважати на те, що із загальної вибірки – 51 цитати: із роману Ф.С. Фітцджеральда «Великий Гетсбі» нами проаналізовано: 7 описових деталей, 5 уточнювальних деталей, 10 характерологічних деталей, 7 імпліцитних деталей; із роману Т. Манна «Будденброки» – 6 уточнювальних деталей, 7 описових деталей, 8 характерологічних деталей, 5 імпліцитних деталей. На підставі проведеного аналізу з'ясовано, що твори, маючи приналежність до англійської та німецької літератури відрізняються за своєю манерою художнього викладу. Мова творів також відрізняється і це чітко простежується в романі Т.Манна «Будденброки», адже навіть перекладачі відзначають, що діалект Манна складний для перекладу.

Порівняльний аналіз використання описового типу художніх деталей показав, що обидва автори використовували даний різновид цього явища для того, аби якнайповніше описати антураж та додати правдоподібності описуваному. Ф. С. Фітцджеральд намагався за допомогою описових художніх деталей розкрити тему урочистостей та святкування у той час, як Т. Манн зосередив свою увагу на детальних описах інтер'єру будинку.

Уточнювальний тип деталей автори використовували уже в більш відмінних один від одного аспектах. У романі «Великий Гетсбі» автор використовував уточнювальні деталі у формі згадки про специфічні атрибути, що були притаманні описуваній добі. У романі «Будденброки» автор сконцентрувався саме на образах героїв, які представляли різні покоління однієї династії. У обох випадках використання деталей було спрямовано на посилення достовірності того, про що розповідається.

Розгляд функцій використання характерологічних художніх деталей у обох творах показав, що обидва автори використовували даний прийом для того, аби дати читачеві не лише уявлення про зовнішність героїв, а й розкрити їх душевну організацію, зазирнути в їх внутрішній світ та, через тонкі натяки, створити відчуття співавторства.

Аналіз останнього типу художніх деталей продемонстрував, що у романі «Великий Гетсбі» автор використовує імпліцитні деталі для того, аби передати суть героїв через тлумачення їх зовнішніх ознак. В цілому, наведені приклади ілюстрували героїв, які, хоча й знаходилися на одному й тому ж соціальному рівні, походили із полярних один одному світів та мали різні погляди. Це привело до висновку, що через імпліцитні деталі автор не лише описав, а й протиставив героїв (та їх світи) один одному. У романі «Будденброки» автор використовував імпліцитні художні деталі для того, аби розкрити явище руйнації всієї династії через перебіг подій у долях героїв. Автор продемонстрував як подробиці життя людей, об'єднавшись у один великий калейдоскоп, окреслили явище краху всієї династії. Варто зазначити, що деталі, які сигналізували про занепад, що насувається, не є опосередкованими, а зустрічаються систематично.

Враховуючи усе вищезазначене, можна дійти висновку, що обидва проаналізовані твори є різними у численних аспектах, проте сфери, у яких використовуються ті чи інші типи художніх деталей у деяких випадках корелюють та перекликаються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьєва Г. Функціонування терміну художня деталь в літературознавстві. Етноісторичний, мовний, культурний та регіональний виміри : матеріали IV Міжнародної наукової конференції. Одеса, 2013. С. 3-7.
2. Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2015. 430 с.
3. Алексенко С.Ф. Про значимість символу в художньому тексті. *Актуальні проблеми функціонування мовних одиниць різних рівнів у тексті*. Суми. 1997. С. 123-134.
4. Альтернативні наукові основи методики літератури. Навч.-метод. Посібник / За ред. Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 236 с.
5. Бандура Т. Й. Жанрово-стильова своєрідність роману Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2021. № 47. том 2. С. 173-163.
6. Белокурова С.П. Словарь литературоведческих терминов. СПб.: Паритет, 2012. 320 с.
7. Березняк М.А. Типы художественной детали в англоязычной прозе. Автореф. к.ф.н. Одесса, 1985. 18 с.
8. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади, 2004. URL: <http://ae-lib.org.ua/>
9. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 336 с.
10. Бондаренко А.І. Художній текст в інтерпретаційному вимірі (лінгвостилістичний аспект): Посібник. Ніжин, 2008. 226 с.
11. Васецька В.П. Художня інтерпретація роману Ф. С. Фіцджеральда "Великий Гетсбі" у сучасних екранізаціях (компаративний аспект). Література та культура Полісся № 98. Серія "Філологічні науки". № 14. С. 154-162.
12. Введение в литературоведение: Учебное пособие / Под ред. С.В.

Чернец М.: Высшая школа. 2004. 680 с.

13. Волощук Є. В. Франц Кафка і Томас Манн: два типи модерністського художнього мислення (дисгармонійного і гармонійного). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. Київ : Антропосвіт, 2007. № 10. С. 54-57.

14. Вступ до літературознавства. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань і самостійної роботи. Для студентів освітнього ступеня бакалавр галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія за освітньою програмою Українська мова та література. Світова література денної форми навчання. 38 с.

15. Галич О. Теорія літератури: навч. посібник. Київ: Либідь, 2001. 488 с.

16. Гіков Л.О. Особливості функціонування прикметників у текстах німецької художньої прози. *Studia Linguistica*. Випуск 5/2011. С. 136-141.

17. Гончаренко Е. П. Питання про художню вірність перекладу проблема реалій. *Гуманітарний вісник серія іноземна філософія : Всеукр. збір наук. пр. Число 11: У двох томах*. Черкаси: ЧДТУ, 2007. 570с.

18. Гросевич Т. В. Особливості романного мислення. *Філологічні трактати*. 2018. Т. 10. № 2. С. 131-137

19. Гуляк А. Б. Деякі аспекти аналізу літературного твору. Київ : Науковий світ, 2000. 131 с.

20. Давиденко Г. Історія зарубіжної літератури XX століття. Центр учбової літератури. 2019. 504 с. URL: https://pidru4niki.com/1584072027945/literatura/istoriya_zarubizhnoyi_literaturi_xx_stolittya

21. Дебют : збірник тез доповідей студентів факультету філології та масових комунікацій за результатами участі в Декаді студентської науки – 2021 / за заг. ред. к. політ. н., проф. М. В. Трофименка, д. е. н., проф. О.В. Булатової. Маріуполь: Маріупольський державний університет, 2021. 254 с.

22. Дітькова С. Приречені на самотність. До вивчення роману Ф.С. Фіцджеральда Великий Гетсбі. *Всесвітня література і культура*. 2005. Вип. 9. С. 13–18
23. Есин А.Б. Принципы и приемы анализа литературного произведения Москва: Флинта: Наука. 2003. 175 с.
24. Ємець О. В. Значення художньої деталі як фактора поетичності прози в оповіданнях американських і канадських письменників. *Філологічні науки : наук. журн.* Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. 2020. Вип. 33. С. 20-24.
25. Живилю М.В. Інтермедіальні аспекти поетики роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3920/Zhyvylo-M.V.-Ang1-M18-free.pdf?sequence=1>
26. Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. Випуск 11. 224 с.
27. Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Ви пуск 10. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 112 с.
28. Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 13 травня 2021 року. Том 2. Гуманітарні науки. Бердянськ : БДПУ, 2021. 280 с.
29. Зверев А. Ненаступившее утро. Американский роман 20-30-х годов. Москва: Худож. Лит., 1982. С.35-54.
30. Зверев А. Фицджеральд. Писатели США. Москва: Радуга. 1990. С.516-518.
31. Іванишин, Н.Я. Засоби формування імпліцитності в драматургічних текстах Олександра Олеся: конотативний аспект. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія*. 2008. №2. С. 71-76.

32. Квирикадзе Н.Г. Деталь-подзаголовок в художественной структуре романа Томаса Манна «Будденброки». 2013. С. 350-355.
33. Кононенко В. І. Концепт воля: етнолінгвістичний аспект. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Вип. VIII. Івано-Франківськ: Плай, 2003. С. 3-9.
34. Король Л. Антропоцентричність художнього твору як парадигма сучасного літературознавства. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2014. № 30. С. 156-168.
35. Корольова Н.О. Лексичне вираження ментальності німецького народу у творчості Томаса Манна (на матеріалі роману “Будденброки”). *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. Вип. 23. 2013. С. 220-230.
36. Кунабаева М. М. Художественная деталь как выражение имплицитности. Казахстан: Изд-во Рег. соц. инновац. ун-та. URL: http://www.rusnauka.com/4_SND_2015/Philologia/2_186792.doc.html
37. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. №2103 «Иностр. яз.». 2-е изд., перераб. Москва: Просвещение, 1988. 192 с.
38. Лазарева Т. І. Художня деталь як засіб створення образу. Новосибірськ: Наука. 2010. С. 55-61.
39. Лазаренко І. Провідні принципи літературно-психологічного аналізу художнього твору. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2013. № 10. С. 31-33.
40. Лех О. С. Семантика, синтагматика, парадигматика прикметників на позначення розміру в сучасній німецькій мові. Автореф. дис.... канд..філол.наук: 10.02.04 / Чернівецький національний університет. Чернівці, 2008. 20 с.
41. Лисенко А. С. Традиції використання художньої деталі у створенні образу героя у англомовній літературі. URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2016/materiali_konferenciji_mdu.17.11.2016.pdf#page

=90

42. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А Л. С. 271.

43. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 752 с

44. Логачева Е. П., Иванова Л. Н. Особенности стиля авторской речи в романе Т. Манна "Будденброки". Языковой стиль Томаса Манна. Сборник научных работ. Ленинградский госуд. пед. ин-т. Ленинград, 1973. С. 282–294.

45. Маринець А. Художня деталь як засіб творення національних образів. *Іноземна філологія*. 2014. Вип. 126. Ч. 1. С. 265–273

46. Мельник М. М. Мовне вираження портретної характеристики головної героїні роману Томаса Манна "Будденброки". *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2017. Вип. 64(2). С. 30-33. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64\(2\)__13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64(2)__13) 43.

47. Мельник М. М. Портретна характеристика головного героя роману Томаса Манна "Будденброки". *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2018. Вип. 32(2). С. 68-70. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_32\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_32(2)_20)

48. Молчко О.О. Художнє порівняння як категорія перекладознавства (на матеріалі української та англійської мов) : дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук : 10.02.16 «Перекладознавство». Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2015. 257 с.

49. Музычук А.А. Особенности повествования в романе Ф.С.Фицджеральда "Великий Гэтсби". *Филология и литературоведение*. 2014. № 11. URL: <https://philology.snauka.ru/2014/11/1023>

50. Накашидзе І.С. Расоби характеротворення у художньому творі: теоретичний аспект. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/12639/1/Nakashydzze.pdf>

51. Нестер Л. Текст моди у романі Томаса Манна "Будденброки". *Мова і культура*. 2013. Вип. 16, т. 6. С. 286-292. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2013_16_6_47

52. Обухова В. М. Лінгвістичний аналіз ліричного твору як засіб вивчення ментальності автора. Література. Фольклор. *Проблеми поетики: збірник наукових праць*. 2005. Випуск 21, частина 1. С. 261–268.

53. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020. 134 с.

54. Паламар С. До проблеми художньої деталі (літературознавчий аспект). *Українська література в ЗОШ*. 2005. №3. С. 15-17.

55. Панфілов М.П. Кінгвальна атрибутика у художньому тексті: фоніка і просодика. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Вип. 26. 2009. С. 144-149.

56. Панфілов М.П. Діалектні топіки як художні системи. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Вип. 27. 2009. С. 144-149.

57. Пасечник О. Основні підходи щодо класифікації художньої деталі. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15247>

58. Подольна К. В. Особливості перекладу фразеологічних одиниць з соматичним компонентом на матеріалі художніх творів німецьких письменників : магістерська робота. Кривий Ріг, 2018. 98 с.

59. Поспелов Г.Н. Введение в литературоведение. М.: Высшая школа. 1988. 528 с.

60. Приклад яскравої художньої деталі. Художні деталі та їх аналіз у творі. URL: <https://optistore.ru/uk/primer-yarkoi-hudozhestvennoi-detali-hudozhestvennyye-detali-i-ih-analiz-v/>

61. Принципи, види, способи і прийоми літературознавчого аналізу. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/98928/mod_resource/content/2/%d0%bf%d1%80%d0%b8%d0%bd%d1%86%d0%b8%d0%bf%d0%b8%20%d0%b2%d0

[%b8%d0%b4%d0%b8..%d0%bb%d1%96%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d1%82%d1%83%d1%80%d0%bd%d0%be%d0%b3%d0%be%20%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%96%d0%b7%d1%83.pdf](#)

62. Приходько І. Ф. Теоретичні засади літературознавчого аналізу. Мистецтво мініатюрування: підтекст, асоціативна образність, мотив, оповідач, художня деталь. *Слово-образ у контексті історико-літературного процесу*. Харків, 2010. С. 108-116.

63. Рецкер Я.И. Теорія перекладу і перекладацька практика. Нариси лінгвістичної теорії перекладу: 2-ге вид., стереотип. Москва: «Р. Валент», 2006. 240 с.

64. Рибалка І., Лисенко А. Функціонування художньої деталі в епічному творі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. №37, Київ, 2018. С. 128-132.

65. Рудецька Н. М. Художня деталь в українській реалістичній прозі 60- 70-х років ХІХ сторіччя. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Серія: Літературознавство*. 2011. Вип. 1(2). С. 43-81.

66. Святовець В. Художня деталь і вся палітра. *Урок української*. 2004. № 3. С. 45-48.

67. Сивокінь Г. Деталь художня. *Українська літературна енциклопедія* : у 5 т. Київ, 1990. Т. 2. С. 40.

68. Словник літературознавчих термінів. За ред. В. Лесина, О. Пулинця. Київ : Рад. школа, 1965. 432 с.

69. Словник української мови : в 11 томах. Том 7, 1976. 723 с.

70. Ставицька Л. Проблеми вивчення жаргонної лексики. *Українська мова*. 2001. № 1. С. 55-69.

71. Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури: тези доповідей та повідомлень наукової інтернет-конференції студентів; випуск 1 / гол.ред.: Ямчинська Т.І.; Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 212 с.

72. Таїни художнього тексту: [36. наук, пр.] / Ред. кол.: Н.І. Заверталюк Т 14 (наук, ред.) та ін. Д.: Пороги, 2013. Вип. 16. 284 с.

73. Тарнавська М. Особливості функціонування та переклад художньої деталі як засобу створення підтексту. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83100032.pdf>

74. Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму : навч. посіб. для студ. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грін- ченка, 2020. 424 с.

75. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: [підручник]. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2003. 448 с.

76. Тодорова Н.Ю. Лінгвістичні засоби імпліцитного способу зображення художнього простору. URL: http://www.scinotes.mgu.od.ua/archive/v18/18_2013.pdf#page=234

77. Традиція сімейного роману в західноєвропейській літературі на початку ХХ століття (за романом Томаса Манна ‘Будденброкі’). URL: <https://gigafox.ru/uk/nachalo-rodov/tradiciya-semeinogo-romana-v-zapadnoevropeiskoi-literature-v-nachale-hh-veka/>

78. Уляк О. Поняття “американської мрії” як створення протиставлень у романі “великий гетсбі” ф. С. Фіцджеральда. *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції*. С. 86-90.

79. Ференс Н. С. Основи літературознавства: підручник. Київ: Знання, 2011. 431 с.

80. Філософський енциклопедичний словник (ФЕС) / Ред. В. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 744 с.

81. Фіцджеральд Ф.С. Великий Гетсбі : роман. Харків : Фоліо, 2016. 256 с.

82. Френсіс Скот Фіцджеральд. Ніч ніжна. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1166>

83. Художній образ у системі творчого мислення. URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/f0576653-693d-4332-975d-9c41b3ab08ea>

84. Художня деталь в літературі. URL:
<https://tvory.predmety.in.ua/xudozhnya-detal-v-literaturi/>
85. Цивин Р.Д. Художественная деталь и ее идейно-эстетические функции в литературном произведении. Автореф....канд. филол. наук. Киев, 1970. С. 20.
86. Цивін Р. Деталь як засіб художнього узагальнення. *Радянське літературознавство*. 2002. №3. С. 89-95.
87. Череповська Т. Ексико-стилістичні засоби зображення психологічної кризи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*, (10(78). С. 171-175.
88. Черкас О.О. Художня деталь. URL:
<http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/fil/10may2016/05.pdf>
89. Черняков А.А. Художественная деталь как объект эстетического анализа. Дис....к.ф.н. Астрахань, 1978.169 с.
90. Штепа А.Л. Художня деталь як засіб характеротворення у творчості Оскара Уайльда. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/12/52.pdf>
91. Щирова И.А. Психологический текст: деталь и образ. СПб.: Изд-во филологического факультета СПбГУ, 2003 (7, 5 п.л.) (Монография).
92. Corina Caduff, Tan Wälchli. Artistic Research and Literature. URL:
<https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctvrk2rm>
93. Detail definition and meaning. URL:
<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/detail>
94. Ellis J.M. Linguistics, Literature, and the Concept of Style. *Journal Word* 2015. Pp. 65-78.
95. Fitzgerald F. Tender is the Night. URL:
https://s3.amazonaws.com/scschoollfiles/112/tender_is_the_night.pdf.
96. Fitzgerald F. *The Great Gatsby*. Kyiv: Znannia, 2018. 198 p.
97. *Flash Fiction Forward: 80 very short stories*. New York ; London : W.W.Norton, 2006. 254 p.
98. *Flash Fiction International: very short stories from around the world*.

New York ; London : W.W.Norton, 2015. 273 p.

99. Fowles J. The Collector. Pan Books Ltd, Cavaye Place, 1986. 383 p.
100. Knowles J. A Separate Peace. URL: <https://www.bydewey.com>
101. Mamanova Makhliyo Umirzakovna. Concept of imagery and artistic image in literature. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 3(07), Pp. 112–114. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/HMUBX>
102. Mann Th. Buddenbrooks: Verfall einer Familie. Bukarest: Kriterion Verlag, 1973. 821 S.
103. Manuscript: Класична спадщина і сучасний літературний процес / Редкол: Ю. І. Ковбасенко (голов. ред.), О.В.Гальчук (видавничий редактор) та ін. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019. № 1(7). 80 с.
104. Paul J. The art of writing literature review: What do we know and what do we need to know? URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0969593120300585>
105. Thomas Mann: ‘Buddenbrooks’. URL: <https://www.dw.com/en/thomas-mann-buddenbrooks/a-44107236>
106. Write about the significance of descriptive language in The Great Gatsby. URL: <https://www.mytutor.co.uk/answers/59944/A-Level/English-Literature/Write-about-the-significance-of-descriptive-language-in-The-Great-Gatsby/>
107. Zeitchik St. At ‘Great Gatsby’ premiere, a 3-D celebration of Fitzgerald ‘20s. Los Angeles Times. 2013. May 2. URL: <https://www.latimes.com/entertainment/movies/la-xpm-2013-may-02-la-et-mn-great-gatsby-baz-luhrmannrelease-date-premier>

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік вибірки цитат до роману Ф.С. Фітцджеральда «Великий Гетсбі»

Eng.: *“I wanted to get out and walk eastward toward the park through the soft twilight, but each time I tried to go I became entangled in some wild, strident argument which pulled me back, as if with ropes, into my chair. Yet high over the city our line of yellow windows must have contributed their share of human secrecy to the casual watcher in the darkening streets... I saw him too, looking up and wondering. I was within and without.”* [96, p.40].

Eng.: *‘By seven o’clock the orchestra has arrived – no thin five piece affair but a whole pit full of oboes and trombones and saxophones and viols and cornets and piccolos and low and high drums’ ... the cars from New York are parked five deep in the drive, and already the halls and salons and verandas are gaudy with primary colors and hair shorn in strange new ways and shawls beyond the dreams of Castile* [96, p.44].

Eng.: *‘The bar is in full swing and floating rounds of cocktails permeate the garden outside until the air is alive with chatter and laughter and casual innuendo and introductions forgotten on the spot and enthusiastic meetings between women who never knew each other’s names’* [96, p.44].

Eng.: *‘there was something gorgeous about him (...) a romantic readiness such as I have never found in any other person’* [96].

Eng.: *‘blue and gigantic’ and the eyes’ retinas ‘are one yard high’* [96].

Eng.: *‘I was brought in America but educated at Oxford, because all my ancestors have been educated there for many years. It is a family tradition’* [96, p.71].

Eng.: *‘In the Argonne Forest I took two machine-gun detachments so far forward that there was a half-mile gap on either side of us where the infantry*

couldn't advance. We stayed there two days and two nights, a hundred and thirty men with sixteen Lewis guns, and when the infantry came up at last they found the insignia of the German divisions among the piles of dead' [96, p.72].

Eng.: 'All night the saxophones wailed the hopeless comment of the 'Beale Street Blues' while a hundred of pairs of golden and silver slippers shuffled the shining dust' [96, p.163].

Eng.: "West Egg still dreams of me in a dream, like a night scene_ of El Greco's brush: a cluster of buildings of monotonous but whimsical architecture, frowning under a dark, overhanging sky, in which the disc of the moon glows faintly. In the foreground, four gloomy men in tails carry a stretcher on which lies a drunken woman in a white evening dress. Her hand hangs down, and diamonds glitter coldly on her fingers. Solemnly silent men turn to the house - not the one they need" [96].

Eng.: "It was one of those rare smiles with a quality of eternal reassurance in it, that you may come across four or five times in life. It faced – or seemed to face – the whole eternal world for an instant, and then concentrated on you with an irresistible prejudice in your favor. It understood you just as far as you wanted to be understood, believed in you as you would like to believe in yourself, and assured you that it had precisely the impression of you that, at your best, you hoped to convey" [96].

Eng.: 'Tom's getting profound, he reads deep books with long words with them' [96, p.16].

Eng.: 'Well, she was less than an hour old and Tom was God knows where. I woke up out of the ether with an utterly abandoned feeling, and asked the nurse right away if it was a boy or a girl. She told me it was a girl, and so I turned my head away and wept. I'm glad it's a girl. And I hope she'll be a fool – that's the best thing the girl can be in this world, a beautiful little fool' [96, p.21].

Eng.: '... so I thought you_ ought to know something about me, I didn't want you to think I was just some nobody' [96, p.73].

Eng.: 'My house looks well, doesn't it? See how the whole front of it catches the light._' [96, p.98].

Eng.: «...one of the most powerful players ever to play football in New Haven ... one of those men who achieve such acute limited skill at the age of twenty-one...» [96].

Eng.: "He was now a stout man in his thirties with straw hair... Two glowing arrogant eyes dominated his face and gave him the appearance of always leaning forward aggressively... you could see a large set of muscles shifting as his shoulder moved... It was a body capable of enormous pressure - a brutal body..." [96].

Eng.: "It was the kind of voice that the ear follows up and down, as if each speech were an arrangement of notes never to be played again. Her face was sad and sweet with bright things... there was an excitement in her voice that was hard to forget for the people who cared about her..." [96].

Eng.: "George Wilson was a blond, soulless man, anemic and barely handsome. ...in his light blue eyes, a faint hope flashed." [96].

Eng.: "...in her face... there was not a single facet or glimmer of beauty, but there was an immediately perceptible vitality, as if the nerves of her body were constantly smoldering." [96].

Eng.: 'It's up to us, who are the dominant race, to watch out or these other races will have control of things' [96, p.17].

Eng.: 'We've got to beat them down' [96, p.17].

Eng.: 'He smiled understandingly – much more than understandingly. It was one of those rare smiles with a quality of eternal reassurance in it, that you may come across four or five times in life; it understood you so far as you wanted to be understood, believed in yourself, and assured you that it had precisely the impression of you that, at your best, you hoped to convey' [96, p.53].

Eng.: 'They're a rotten crowd! You're worth the whole damn bunch put together' [96, p.167].

Eng.: If personality is an unbroken series of successful gestures, then there was something gorgeous about him, some heightened sensitivity to the promises of life, as if he were related to one of those intricate machines that register earthquakes ten thousand miles away [96].

Eng.: ...I slunk off in the direction of the cocktail table — the only place in the garden where a single man could linger without looking purposeless and alone [96].

Eng.: ‘The next day was broiling, almost the last, certainly the warmest, of the summer’ [96, p.123].

Перелік вибірки цитат до роману Т. Манна «Будденброки»

Deutsch.: «Thomas, ganz ohne Nachahmungsgabe, stand neben seinem Bruder und lachte, ohne Neid auf ihn zu haben, nur herzlich. Seine Zähne waren nicht sehr gut - klein und gelblich, aber seine Nase zeichnete sich durch eine äußerst edle Form aus; Er ähnelte stark seinem Großvater mit seinen Augen und seinem ovalen Gesicht» [105].

Deutsch.: «Dann gibst du es selbst zu! – rief Thomas und blieb stehen und verschränkte die Arme vor der Brust» [105].

Deutsch.: «... Man hätte meinen können, irgendwo im Zimmer seien nicht nur ihr verstorbener Mann und ihre Tochter, sondern auch Eltern, Schwiegereltern und viele andere verstorbene Verwandte» [105].

Deutsch.: “In einer schicksalhaften Nacht im Mai erlitt Gottholds Onkel, der gerade über sechzig gewordene Konsul Gotthold Buddenbrock, Herzkrämpfe und starb qualvoll in den Armen seiner Frau, geborene Stüving” [105].

Deutsch.: “beeilten sich, in der majestätischen Kutsche Platz zu nehmen, die schon lange auf sie gewartet hatte” [105].

Deutsch.: “Der Regisseur, Hugo Weinschenk, war tapfer, tapfer und stieg auf dem Weg zum improvisierten Altar nur einmal auf Erikas Zug. Pastor Pringsheim faltete die Hände unter dem Kinn und las wie gewöhnlich glücklich und feierlich Gebete. Alles geschah so, wie es sollte” [105].

Deutsch.: „Dort saßen sie alle auf schweren Stühlen mit hoher Rückenlehne, aßen köstliche schwere Speisen von guten Silbertellern, tranken starke Weine und äußerten frei ihre Meinung zu allen Themen. Als sie anfangen, über Geschäfte zu sprechen, rutschten sie unbewusst immer mehr ab. in Dialekt, und benutzten ungeschickte, aber bequeme Redewendungen, die ihnen die Effizienz des Geschäfts und den leichten Wohlstand ihrer Gemeinde zu verkörpern schienen, manchmal sogar übermäßig langgezogene Aussprache verwendeten, um sich über sich selbst

und einander lustig zu machen, und ihre Kürzung genossen Phrasen und übertriebene Vokale mit dem gleichen mit Aufrichtigkeit, sowie mit Essen" [105].

Deutsch.: "Johann Buddenbrock ... schaukelte leise die Wiege mit grüner Seide, wo der Konsul lag" [105].

Deutsch.: "Die grünen Vorhänge an den offenen Fenstern in Frau Grünlichs Schlafzimmer schwankten kaum mit dem leichten Atmen der klaren Julinacht" [105].

Deutsch.: «Die Wände dieses Zimmers waren mit dunklem Stoff in großen Farben gepolstert ... Licht drang kaum durch die geschlossenen Vorhänge» [105].

Deutsch.: "Im Arbeitszimmer begann sie, die Blumentöpfe mit einer kleinen Kupfergießkanne zu gießen. Toni liebte ihre Palmen sehr: Die Ochsen gaben dem Raum ein so aristokratisches Aussehen. Sie berührte vorsichtig einen jungen Spross an einem dicken, runden Stiel, streichelte sanft die üppigen, gewellten Fächer, kürzte die gelben Spitzen an einigen Stellen mit einer Schere ... [105]"

Deutsch.: „Egal was man sagt, es ist schön, morgens in einem geräumigen, mit hellen Stoffen bezogenen Schlafzimmer aufzuwachen und sofort den Satin einer schweren Decke unter der Hand zu spüren. Oder gar das: Zum ersten Frühstück in einem Zimmer mit Terrasse, wo die Morgenbrise vom Garten durch die offene Tür hereinströmte, bekam sie statt Kaffee oder Tee eine Tasse Schokolade serviert – in der Tat “ [105].

Deutsch.: "Ein kleines Esszimmer, Elternschlafzimmer und ein Freiraum mit Fenster zum Garten. Hinter dem Korridor befindet sich eine schmale Galerie ... Aber weiter geht's! Sehen Sie, beladene Züge fahren durch diese Kreuzung und überqueren dann den Hof und kommen direkt nach Pekarska “ [105].

Deutsch.: "Die kleine Antonia, ein zerbrechliches achtjähriges Mädchen in einem Kleid aus hellster schillernder Seide, das ihren blonden Kopf leicht vom Gesicht ihres Großvaters abwendet und mit graublauen Augen angestrengt ins Leere starrt..." [99].

Deutsch.: «...der Schurke Grünlich...» [99].

Deutsch.: «...der gutmütige, faule Bürger Permaneder...» [99].

Deutsch.: «Thomas Buddenbrook, immer noch etwas blass, hatte ein angenehmes und elegantes Aussehen. Die letzten Jahre schienen seine Entwicklung abgeschlossen zu haben. Seine Figur war gedungen und ziemlich breitschultrig, seine fast militärische Haltung harmonierte perfekt damit. Er trug sein Haar leicht aufgeplustert über die Ohren und seinen mit einer Zange hochgezogenen Schnurrbart nach französischer Art hochgedreht» [105].

Deutsch.: ‘‘Hanno war gebrechlich und ziemlich groß für sein Alter. Blondes, leicht gewelltes, sehr weiches Haar begann nach der Krankheit extrem schnell zu wachsen und fiel ihr bald bis auf die Schultern, die in den Falten eines weiten, schürzenartigen Kinderkleides untergingen. Der Junge hatte eindeutig eine Familienähnlichkeit’’ [105].

Deutsch.: Die kleine Clara, ein Mädchen mit aschgrauem Haar und strengem Blick, strickte an einem Arbeitstisch am Fenster, während Clotilde, ebenfalls schnell ihre Nadeln umdrehend, neben dem Konsul auf dem Sofa saß [105].

Deutsch.: ‘‘Das kleine Fräulein Weichbrot hatte wache, intelligente braune Augen, eine leicht schiefe Nase und schmale Lippen; sie wusste, wie man sie sehr fest drückte. Im Allgemeinen war in ihrer ganzen kleinen Figur und in jeder Bewegung eine Kraft zu spüren, obwohl sie lächerlich war, aber so, dass sie Respekt erregte. Dazu hat ihre Art zu sprechen sehr beigetragen. Wenn sie sprach, bewegte sie ihren Unterkiefer schnell und scharf, nickte schnell und energisch mit dem Kopf, und jedes ihrer Worte war präzise, klar und ausgewogen, hundertprozentig literarisch, und jeder Konsonant darin war sorgfältig unterschieden’’ [105].

Deutsch.: „Gerda war ein bisschen anders als die anderen und hatte etwas Seltsames, Fremdes an sich. Ihre wilden kastanienbraunen Zöpfe kämmte sie gern auf eine leicht skurrile Art, obwohl Zezemi damit auch unzufrieden war und manche ihr Geigenspiel als vulgär empfanden – und das Wort „viral“ scharf verurteilten’’ [105].

Deutsch.: «...Von diesem Vorfahren waren schon alle Daten bekannt: Wann er die Frieseln und wann die echten Blattern gehabt...» [105].

Deutsch.: «Was ist das für ein theatralischer Schluß, Johann? ... aber wie verfallst du her plötzlich aus H-Dur in den Quart-Sext-Akkord der vierten Stufe mit

erniedrigter Terz ...? Aber gerade auf diesen Mollakkord und diesen Schluß legte Hanno das allergrößte Ge wicht ...» [105].

Deutsch.: «Hier gab es nichts als vernachlässigste Altersschwäche. Zwischen den Pflastersteinen des Hofes wucherte Gras und Moos, die Treppen des Hauses waren in vollem Verfall, und die freie Katzenfamilie im Billardsaale konnte man nur flüchtig beunruhigen, indem man die Tür öffnete, ohne einzutreten, den Fußboden war hier nicht sicher» [105].

Deutsch.: «Und sprachen die Leute über Gerda und Thomas Buddenbrook Man sah die beiden an und fand, daß dies ein stark alternder, schon ein bißchen beleibter Mann, mit einer jungen Frau zur Seite, war. Man fand, daß Thomas Buddenbrook verfallen aussah» [105].